

ГОДИНА II.

БРОЈ 47.

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АУТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.
СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

Власник: СРПСКИ ПАТРИЈАРХ ГЕОРГИЈЕ. — Уредници: СЕРГИЈЕ ШАКРАК-НИНИЋ и САВА ПЕТРОВИЋ.

У НОВОМ САДУ 15. НОВЕМБРА 1892.

МИСЛИ ЈЕДНОГ МИРЈАНИНА ПОСВЕЋЕНЕ СРПСКОМ СВЕШТЕНСТВУ.

(Свршетак.)

Јест, прави узрок свима нашим неуспесима, невољама, недаћама и неприликама народним лежи у томе: што је народ српски морално оболео. Њега осваја, саплеће и исисава зараза себичности. Себичност је онај нечисти дух, о коме се у еванђељу каже, да му је име Легион. Она се не миче без лажи, нити ради без неправде; она се задахњава мрзошћу и усклицава, кад гази правду; непоштењем својим она се гласно смеје поштењу; незаконитост њена јача је од свакога закона и сила њена у тријумфу вуче за собом право у ланцима оковано; кратка временитост њојзи је сва вечност, земља са њеним златом и сребром и силом и свакојаким сладостима њен је рај, а божје небо звездано њој је пакао. Засењена прним крилима сотоне, она не види Бога и не ће

да зна за њ. Жеђу неугасном она жедни за таштином светском, и воли да се запаја сузом сиротињском. Она је демон, дух нечисти. Јест, човечјем перу и није могућно описати је и исписати је, јер њено је име Легион!

Али како је овај страшни демон завладао оним некада тако благим, питомим, праведним и љубави пуним срцем народа српског?! Пронаћи то, значи пронаћи лек, који ће нам здравље повратити.

Дуго се бавим тим питањем, и још не могу да кажем, да сам га у свој дубини и ширини његовој испитао. Али сам неколике значајне факте видео. У повесници нашој видео сам, да је народ српски у старо доба извојевао био себи своју државу и освојио био себи угледно место међу народима, борећи се под штитом, на коме је

бео крст блистао, и борећи се са срцем које се на витешка дела и на љубав к отаџбини разгоревало часним крстом Христа Спаситеља. И кад смо се, политички сахрањени, из гроба дизали, дигли смо се са штитом, на коме је крст Христов. У историји других народа видео сам, да се с правилношћу једног природног закона јавља овај факат: кад год је се вера у срцу народа једног угасила, себичност се јавила, да у њему подигне жртвеник, на коме је сама себи на жртву приносила и спаљивала и срећу и славу и сами опстанак тога народа.

Јест, демон себичности уселио се у срца наша, јер смо ми сами у њима погасили огањ вере, јер смо ми сами из њих прогнали анђела љубави. Цркве су наше празне, јер су срца наша празна. И небо је за нас постало празно; празно је од онога часа, у који смо престали да се Бога бојимо; а престали смо бојати га се од онога часа, у који смо престали љубити га; а престали смо љубити га од онога часа, у који смо престали веровати. Без вере нема љубави; без љубави нема витештва; без витештва нема родољубља, без родољубља пропада народ. Народ и небо стоје у тешкој и неразлучнијој вези него што грешно око наше хоће да види. Ко каже да зна за народ, а за Бога не зна, тај vara и себе и народ. Ко каже да љуби народ а Бога не љуби, тај и кад би хтео не може у истини да га љуби.

Бадава ћемо се трудити да и од себе самих и од других прикријемо тај жалосни факат: да се у срцима нашим вера гаси. Истина је, имамо свештенике који крштавају, венчавају, опојавају и службу служе; истина је, имамо цркве у којима се свеће и кандила пале. Али оне праве и животнорне вере, која чини те и хладне и неме стене одјекују песмом у славу божју, оне вере која свако срце човечије претвара у свети храм божји, оне вере која не да, да се кандило чисте љубави према Богу, народу и ближњима и према свему што је праведно и племенито никада не гаси, те и такве вере врло је мало, и из дана у дан све је мање у нас.

И сад, господо свештеници, дозволите једном мирјанину, који високо цени чин ваш, да из сенке овога жалоснога факта управи питање на вас:

Зашто сте пустили, да се кандило вере у срцима нашим угаси? Зашто сте пустили, да се анђеол љубави из срца нашег прогони, а демон себичности у њему зацари? Није ли светиња вашег задатка, који вам је кроз апостоле од самога Господа Спаса нашег поверен, баш у томе: да не дате да се гаси, него да још већма распаљујете оно кандило вере? Зашто да код вас живих љубав братска у питомоме народу српском изумре? Зашто да ваше цркве буду празне, и зашто да наша срца буду празна? Где је Јордан који од сваког православног олтара треба кроз народ да потиче? Ми смо жедни воде живота и гладни хлеба живота па где да се напојимо и где да се заложимо? Зашто је небо нама затворено, кад су кључеви од небеса у вас?!

То су питања, на која ви, ако у вама срца има, само горким сузама одговорити можете. Тешка су и страшна су то питања и кад вам од оваквог једног смртног грешника долазе. А да ли икада — када сте сами у олтару пред распећем Христовим, или када сте у поноћи сами са својом савешћу под звезданим кубетом небеским — да ли икада помислите, да ће вам може бити правда божја таква питања управити?! Да ли икада запитасте себе: шта ћете одговорити кад вас надсерафимска и надхерувимска светиња Господа Исуса Христа на страшном суду, пред нама, изгубљеном паством вашим, запита: „што пустисте да залута ова јагњад моја? што их остависте вуку себичности да их растрзава? што их не напаясте на моме источнику? Поставих вас пастирима стаду моме, где је моје стадо“?!

Ја се сав устресам при помисли на страхоту положаја и одговорности ваше! О, духовни оци наши, о слуге божје и пастири наши, зато што се клањам светињи чина нашег, зато што вас љубим и поштујем, преклињем вас: помишљајте за времена на онај најсвечанији час у свој вечности, у који ћете имати да станете ли-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

цем у лице пред Господом, да погледате у очи његове, да чујете питање Његово, и да дате одговор ваш!

Али не! — Опростите ми, ви прости и сиромашни српски свештеници, ви који у светлости онога ограниченога знања, које вам се по школама нашим дало, радите ипак ревносно и неуморно да служећи народу послужите Богу, опростите ми, ви који под теретом сиротиње и брига земаљских посрћете и опет сами у празним црквама бескрвну жртву Господу Богу приносите, ви који усред општег очајања не очајавате и усред општег неверства још верујете, ви којих сузе само један Бог види и којих уздахе само један Бог чује, опростите ми, што дрзнух да вама она питања стављам! Њих треба управити онима који са златним митрама на глави и са сребрним штакама у руци гледају без узбуђености ваше муке, и прате мирно и равнодушно, како се пламен вере у народу гаси и како демон, коме је име Легион, паству Христову осваја, и како се народ сузама гуши, јер му се деца у потоцима мржње даве!

Али да се вратим к правом питању.

Ја који вас оним питањима напред у неку руку пред народом и пред историјом оптужујем, хоћу да вас пред народом и историјом браним у колико видим по где-што што у обрану вашу иде.

Пре свега мора се признати, да је деветнаести век, понесавши се чудесима своје науке, кадар био да и много јаче градове вере до у темељ потресе, но што је град наше вере био. Као млад и неискусан народ а жудећи за науком ми смо пошли и на запад и на исток да је тражимо. Није се могло избећи, а да се многи од младих наученика не запоје на западу агностицизмом, на истоку нихилизмом. Жешћим и страшнијим нападима вера никада није излагана била, како је излагана била по свима хришћанским државама од последњих педесет и још нарочито од последњих двадесет и пет година. За силу и љутину и мајсторију тих напада не може наше свештенство бити одговорно.

Даље ћу одмах да признам, да међу нашим свештеницима има људи, који, и ако не могу да блистају науком и речитошћу, блистају искреношћу и жаром своје прсте вере у Господа. Има свештеника, који су прави пастири свога стада, који су својом нелицемерном смерношћу, својом готовошћу, да другима послуже, својом верношћу и оданошћу служби својој, прави витезови пред људма и прави мученици пред Богом. Услед општег очајавања, у сред овога црнога мрака који нам народ претиште, по гдекоји примери свештеничког хероизма за које знам, по гдекоји узорни духовник кога познајем, дижу ме са земље, храбре ме да дрзнем подићи очи к небу и да узвикнем: „Господе! па ово је у дну своје душе још једнако онај исти народ српски, који је теби толике светитеље дао! Ово је народ који је кадар да има витезове своје и на бојном пољу, и на пољу мирнога рада, и на пољу љубави и милосрђа хришћанског“.

Јест, у свештенству српском, у гарнизону који је имао задатак да брани град вере српске, било је појединих примера изванредног хероизма на томе пољу напора и пожртвовања. Било је међу нашим свештеницима и хероја и мученика, који су легли у гроб и незнани и непомињани, и без икаквог признања од људи. Господ ће им то богато накнадити, јер ће их на прагу царства небеснога дочекати речима: „Слуго добри и верни! у маломе био си ми веран, над многима ћу те поставити; уђи у радост Господа свога“! (Матија, 25, 21.)

И кад погледам на такве свештенике, онда ми се чини да Легион, и ако је легион, не би град вере наше освојио, да су и сви други позвани били свесни свих опасности, и да су свесно и разборито своју дужност чинили.

Што није било до сада, нека буде бар од сада. Ја овде не говорим само као човек, који је у тешким искушењима живота лично нашао да има Бога и да у познавању Њега лежи извор за морални препорођај и за изванредне духовне насладе. Ја говорим овде као светован човек, као грађанин, као онај који се бави изучавањем политичке философије, и испитивањем усло-

ва за успех државног живота. Гледајући са световног гледишта на народне интересе и на појаве нашег савременог народног живота, ја се не устручавам да јавно кажем, на против осећама да ми је дужност да јавно кажем:

Ми као народ идемо назад по свима пољима јавног живота. Узрок томе назатку не лежи у политичким партијама. Узрок томе лежи у општем моралном опадању нашег народа. Морално опадање народа нашег дошло је као неизбежна последица тога, што се у народу нашем вера у Бога гаси. Треба настати да се народу вера врати, и у вери ћемо добити живи источник за морални препорођај народни. Једини је Господ Исус Христос кадар да из срцаца наших изагна онај нечисти дух себичности, коме је име Легион!

С крстом Христовим и у име Христа свештенство српско треба да предузме прави и нови крсташки поход противу пакости, небратства, лажи, клевете, немилосрђа, нечистоте срца и душе, похотљивости, грамжљивости и свих коликих савезника и слугу онога нечистог Легиона, који нас је саплео, нагнавши нас без заштите божје, коју смо ми сами у лудом поносу нашем одбацили.

Да свештенство тај крсташки поход изведе успешно на корист народа и на славу божју, нужно је, да црква и држава учине све што год могу, да сви борци буду слободни од бриге за материјални опстанак свој и својих, и да имају што савршеније духовно оружје. Њима ваља да се боре не само за вечни живот душа хришћанских, него и за повраћај моралног здравља свега народа српског. Они управо имају да се боре са смрћу и да од ње

отимљу народ свој. Наравно сви световни услови сами по себи нису довољни, и права се победа задобити може једино, ако се срца наших свештеника у истини распале љубављу Христовом те да и сила Христова с њима буде. Али тек материјално, морално и интелектуално стање свештенства, по моме најдубљем уверењу, предмет је, који захтева и заслужује неодложну пажњу цркве и народа српског.

Ако главари црквени без даљег оклевања учине своју дужност, ако свештенство покаже да је свесно својих великих и у истини светих дужности, ако с поуздањем у помоћ Господа Исуса прионе да оживи веру у народу српском, — онда ће народ српски, оздравивши морално, ући у нову еру напретка, среће, можда и славе.

Без моралног препорођаја животворном вером у Господа и Спаса нашег Исуса Христа, народу српском може се наћи гроб, али му нема васкрснућа из гроба. Све друге методе, сви други системи политичког лечења само су узалудне дангубе, којих прави резултат не може ништа друго бити, него још нижи пад, још већа забуна, још веће беде и невоље.

О, да би Господ дао: да српско свештенство пред величином овога светог народног свог задатка осети у себи топлу струју оне велике љубави, којом је Господ Исус Христос род човечји љубио, и да би пренуло на рад с пуном вером, да Господ може све, и да је вољан да кроз верне своје слуге и чудеса чини, па да с ивице гроба у живот повраћа и на престо славе посађује народ, који је некад кадар био да и небу даде једног светитеља, какав је српски св. Сава!

И ЈОШ ЈЕДНА О ИЗБОРНОМ РЕДУ.

Како ће се питање саборског изборног реда за који дан у сабору решавати, и како се томе питању особита важност за нашу аутономију приписује, потребно је да кажемо и ово:

У нашем аутономном животу бивало је доста неконсеквенција, бивало је довољно

протусловља. У аутономним уредбама такођер.

Још писмо сазрели за логику. Јер ево и у најновијем покрету и у свима резолуцијама и протестима одржаних зборових против „устава“, избија једна очигледна неконсеквенција, баш с' обзиром на саб.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

изборни ред и оно начело, по којему би свештенство самостално и засебно бирало своје заступнике за сабор.

И по досадашњем епархијском устројству и по предложеном „уставу,“ бирало је и бирало би свештенство и од сада своје заступнике на епарх. скупштину засебно, а на основу досадашњих избора, можемо без зазора рећи и — самостално.

Па, нити је ко год протествовао против тога при донашању истог епархијског устројства, нити и један протест и резолуција одржаних зборова и митинга говори против тога, и ако је тај засебан избор и у „уставу.“

Ако се сме и може подметати озбиљност и познавање наших постојећих уредаба и предлога одбора 15-торнице, свима члановима одржаних зборова, онда морамо констатовати, да су они засебан избор свештеничких заступника у епархијске скупштине одобрили као оправдан, и сигурно на основу мотива и разлога, који ту оправданост доказују.

А кад се тај засебан избор одобрава за епарх. скупштину, онда је са свим аналогно и логично, да се одобри и разложним призна и у саб. изборном реду.

Јер, чим аутономан појам слободе избора, или ако коме више годи, — и суверенитет народа (којему међутим не може у цркви бити места, разлога ни основа) дозвољава и признаје онај први засебан избор као оправдан и целисходан, не само да треба, него и мора признати таквим и овај други.

Тај императив консеквенције диктира логика оних разлога и мотива, који су у постојећој уредби епархијској установили засебан избор, а који га предлажу и у „уставу“, а против којег, као што нагласисмо, не протестује ни једна резолуција одржаних зборова, не говори ни један протест поднесен сабору, те који се по томе мора примити и сада у сабору, јер га ћутећки одобрава цео народ, па и онај, који је митинге одржао.

А кад је епарх. скупштинама делокруг такав, да по својој природи, са извесном компетенцијом, обухваћа цео аутономан живот појединих дијецеза, а по томе и целе

митрополије, те кад се прима и одобрава избор свешт. заступника у епарх. скупштини, онда, где је разлог, али објективан и несумњив, прави и истинити разлог, да је засебан избор саборских свешт. заступника неоправдан, неслободоуман, неавтономан? Зар само у рачуну партајском?

Слободоумље даје свакоме његову слободу, самосталност. Мора ју дати дакле и свештенству. Иначе је то лажан либерализам.

Ко рекне а, мора рећи и б. Тако је то у целом свету и међу људима, који воде рачуна о логици и њеним консеквенцијама, којима је истина „највећа пријатељица“, којима је општи интерес не на језику, него на срцу и у савести.

Одбор 15-орице је уочио између осталих неконсеквенција и протусловља у постојећим уредбама и ту: да свештенство бира у епарх. скупштине своје заступнике засебно, а у сабор не, те ју је у своме предлогу отклонио и учинио, изменом саб. изборног реда, само оно, што му је диктирала истина и правда, логика и консеквенција с једне, а разлози општег интереса с друге стране.

Хоће ли извесни људи на сабору више рачунати и у овом питању са логиком и разлозима општег интереса, него са цифрама свога партајског рачуна, то остављамо њима, а нама задржавамо право, да им кажемо своју и после њиховог рада.

А овим редовима хтели бисмо само, да упозоримо на истакнути моменат у питању измене саб. изборног реда оне, који се упозоривању не учинише још неприступачним својом неогрешивошћу и партајским заносом.

Но кад смо већ и при последњој, за овог саборског заседања, речи о изборном реду, не можемо, а да на извесну адресу не упутимо и ово „примечаније“. У саборској седници од 2. о. м., приликом расправе о мировинској уредби свешт. удовица и сирота, хтео је посланик г. парох Максим Живковић да својим речима даде јачу снагу, те је рекао: да говори у име целог архидијецезалног свештенства.

У том тренуку — а ми бисмо му желели

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да то код њега бива увек — осетио је он, како би његова реч много више значила у сабору, кад би била изречена у име свештенства, па макар и једне епархије. Тако би и било. Ал овако се збило, што је морало бити.

Његова Светост, преузв. г. Патријарх га је дезавуисао, рекав му, да не може говорити у име архиђејезалног свештенства, јер нема пуномоћи за то. Г. Живковић је — истина с болом — ћутао, јер је тек онда видео, да заиста те пуномоћи нема. Можда је бар онда осетио, шта то значи, бити у сабор изабран од своје браће свештеника.

Желели бисмо само да овај случај и некој другој браћи послужи рад уверења о потреби свештеничког удружења, па ма оно не било по вољи и г. Др. И. Вучетићу и г. Др. Ст. Малешевићу.

Јер, да је одржана сазвана већ скупштина удружења свештеничког, против које се напослетку и колера подигла, мировинска уредба свештеничких удовица и сирота — била би претресена и у-

глављена на тој скупштини, и ради ње не би сабор потрошио 1¹/₂ дана, а г. Живковић би знао, шта може у име свештенства на сабору говорити.

А да је г. Живковић и други брат свештеник у сабор изабран од свештенства, он би у сабору могао у истину говорити у име свештенства, без страха, да ће га ко у томе дезавујисати, говорити отворено, истинито, јасно и прецизно, да не рекнемо и смишљено, говорити са сигурношћу, ауторитетом целога свештенства.

Тако би могли говорити сви свештеници у сабору и у другим питањима. А овако, могу говорити само у своје име, или ако им је част и сласт, у име странке, која их је још пред саборницом везала и оковала, или се сами оковаше њезиним ланцима.

И још има свештеника, који су против самосталног и засебног избора свешт. заступника у сабор!

Има, јер нас има свакојаких!

Ј. —

О ПАСТИРСКИМ ПОСЕТАМА.

(Наставак.)

Свака посета у колико се тиче пастира, треба свагда да буде од што веће користи онима, којих се тиче, и то нарочито у духовном, религиозном погледу; но ни световна блага не треба да се пренебрегну. Пастир не треба толико да проповеда, колико да укрепљава и развија осећаје узајамне љубави и поверења између себе и своје пастве; но при том цела посета не сме проћи само у разговору о обичним, световним предметима. Људи се већом стражом радо занимају и много говоре о својим телесним болестима и нуждама, но у исто време упорно ћуте о својим духовним недузима и недостатцима, којих често и не познају са свим. С тога, кад разговор пређе на духовне предмете, свештеник је дужан да узме на себе иницијативу говора и нарочито да се постара за zgodан тренутак, кад ће да сведе разговор на пред-

мете религиозне. Није zgodно све једнако говорити о религији или проповедати; још је горе свакој случајној теми разговора на силу давати неправилан развитак, само да се приближи религиозној области. Такав разговор показаше се вазда неприродним и усиљеним, и изгледаше често неискрен. Особито време треба изабрати, кад се хоће да говори с домаћицом о њеним домаћим пословима и непријатностима, н. пр. о њеном упорном и непослушном сину, — кад се хоће да говори с домаћином или мушкарцем о његовим пословима, о домаћој бризи и труду, — или кад се говори с човеком, који тражи истину па је пун сумње и неизвесности итд. Разговори ти умерени су онда, кад се свештеник с овим или оним лицем налази на само.

Пастир ваља с особитом пажњом да се понаша према особи, с којом жели води-

ти разговор о предметима религије и морала, и да брижљиво избегава при том сваки чисто званичан поступак. Јер ако се религиозно-морални разговор покаже само као формално извршење пастирске дужности, то ће сви с нестрпењем очекивати краја таквом разговору и уживаће, кад се разговор прекине и пастир оде. Свештенику је неопходно пужно да зна занимање, склоност, мисли, осећаје, укусу, навике и потребе својих парохијана, и он треба да их познаје у правој светлости. За сваку посету, за сваки разговор треба да се узме за повод каква приватна практична цел, и ради саопштења те цели пужно му је да добро и што потпуније познаје породицу коју посећује, да зна имена, године живота, занимање, историју и особине свакога члана те породице. Децу на пр. треба да пита о узрасту, карактеру, школи, читању, друговима, одмору, игри. Каткад може готово цела посета бити испуњена таким испитивањем ради тога, да свештеник добије неопходног и потребног знања о парохијанима. Посета треба да је пре свега од користи самом пастиру за одправљање своје службе; на име, посети треба да је једна између главних цели то, да се пастир позна са правим потребама својих парохијана, јер без познања тих потреба не ће им моћи потпуно удовољити. Он је дужан проучити прошли живот породице, световни и религиозни, порекло и сродничку свезу њену са другим породицама, домаће васпитање њених чланова, њихове заједничке одношаје међу собом, њихове пређашње тежње и склоности. Те и тима сличне неискршене теме за разговор, о којима људи обично говоре с интересовањем, служе често као прекрасна нит за распознавање карактера пастве, њених тешкоћа и препрека у религиозном животу. Треба испитивати: да ли се у породици строго испуњавају прописи црквени и хришћански обичаји? Има ли у дому библије, или бар еванђелија и псалтира, а тако исто и других књига религиозног садржаја? Да ли сви чланови породице марљиво полазе недељно и празнично богослужење? Учествују ли у општем цјенију, ако је исто заведено, и да ли у опште пажљиво прате све што се

чини у храму? Полазе ли такођер и недељне школе и ванбогослужбене поуке, ако исте постоје? При том се може испитивати, да ли је овај или онај парохијанин јасно и разумљиво схватио и примио истине, садржане у пређашњим црквеним поукама и проповедима. Читају ли дома свето писмо и друге религиозно-поучне књиге и расправе? Таким начином, приватне пастирске посете и опште богослужење и проповед треба да су међу собом у свези, треба да узајамно потпомажу једно друго, да би се постигла општа цел: спасење људи. Према томе, пастир може и дужан је за време посете својих парохијана слободно говорити о томе, како треба пажљиво слушати богослужење црквено и пошати се на њему, дужан је говорити о општем цјенију, о приватној и општој молитви.

Посећујући парохијане у домовима њиховим, пастир лако може наићи на породицу, која је са свим безбожничка по животу и расположењу, те која нема ни првих појмова и представа о Богу и служби Његовој; таку породицу ваља упознати са неопходним истинама вере, показати, како се врши домаћа молитва, почињући од најпростијих саставних делова њених: како се треба прекретити, па како треба читати и знати кратка славословља и призивања имена Господњег, богоматере и светих; ако буде нужно, треба саопштити и сам текст молитава, штампан или писан; а у случају, ако породица не зна читати, треба ју на изузет научити молитавама, с кратким разјашњењем садржаја и смисла молитве, и њене потребе и користи. Особиту пажњу ваља такођер обраћати на људе, који се много баве религиозним предметима, те се ваља поближе упознати с њиховим унутрашњим светом. Таких људи може се мноштво наћи у нашем простом народу, и за њих је врло нужно топло учење и мудро руководство свештениково, јер они обично малаксавају и клону под теретом питања вере, која надмашују њихово слабо, но живо религиозно сазнавање, а тешкоћа тих питања постаје често још већом са самог њиховог незнања; а осим тога они су извргнути и подсмеху и увредама прости

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

маса, која им се обично руга називајући их лажним свецима, притворицама итд.

Но пастиру треба да је главна брига и старање, да задобије љубав и поверење код свога народа. Беседе с црквене катедре саме по себи ретко кад постигну ту цел, те с тога њих ваља допуњавати личним посетама и службом свештениковом на дому пастве. Пастир треба да се искреним, природним и дружевним начином обраћа к парохијанима, треба да покаже учешћа и интереса к обичним световним стварима, које занимају парохијане. Свештеник, који је одушевљен жељом да буде истински пастир повереног му разумног стада, неће пропустити ни једног, ма и најнезнатијег случаја, који би могао послужити за духовно унапређење његове пастве, и свагда ће се старати, да у своме делању поступи тактично и опрезно, и употреби све своје знање и умешност. Пастир ваља да има на уму као опште правило, да он представља посланика божјег у сваком дому који походи, и слично Спаситељу, који је сејао семе свуда куд код је доспео, дужан је вазда неприметним начином управљати мисли својих парохијана од времених и земаљских предмета к небесним и вечним. Духовно спасење пастве и пружање помоћи истој нека му је свагда главна и непрекидна брига.

Врло би корисно било за пастира, кад би за рана и у напред измислио и удесио различне начине како ће навести мисли својих парохијана на религиозне теме, да би после могао при прелазу са световних предмета к духовним лако избећи све што је усиљено и извештачено. Пастир треба више него ико да је вешт у томе: да се не служи вештином. Пастир ваља озбиљно да размишља како ће простим начином да почне своје приватне теме и да их простим речима правилно изведе — он више мора на то пазити, него на опште теме и материје, које употребљава за црквене проповеди.

Млади и неискусни пастир треба у напред да зна, како ће започети и водити религиозни разговор. Он у напред ваља да се приправи и да види себе сама како говори готово све оно, што ће говорити приликом свога разговора. У самој ствари, код својих парохијана наћи ће он сарамерно мало потпоре и одговора на оно, што им буде говорио о религиозним предметима, мало ће чути што друго осим неких општих фраза, научених из детињства и изговорених готово без правог сазнања и разумевања; а то није због тога, што међу парохијанима његовим не би било искреног расположења к таким разговорима, него више с тога, што народ у опште није способан да изрази своје мисли и да просуди своје осећаје, јер се они споро дотичу узвишених предмета религије и духа. С тога је пастиру неопходно нужно, да полагано поступа, да наводи примере и да прелази од једног предмета к другом.

Свештеник треба у целом свом понашању да показује часност и истинску племенитост душе, па те особине ваља да задржи и у личној беседи са парохијанима. Тако он не треба да буде љубопитљив па да прониче у тајне срца свога сабеседника, макар те тајне биле и религиозне природе: на против, њему ваља стицати знања о религиозном стању породице у чисто усрдном разговору, дозвољавајући себи тек по каткад по које питање, но и то искреним и учтивим начином, без икаквог лукавства и вештог подилажења. Често прост савет у погледу читања св. писма, посете богослужења, старања о религиозном васпитању деце, дужности за породичну побожност и молитву, — реч признања незаслужене милости, дароване од Бога, и израза тога признања осећајем благодарности к Богу и т. сл. утиче врло силовито и благотворно на слушаоце.

(Наставиће се.)

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ. СВ. САВА БЛАГОСИЉА СРПЧАД.

Словесъ твоихъ учениемъ
церковъ сербека украсися.

Велик је данас број слика из српске историје, којима се српска кућа може украсити, али ни једна није тако значајна, као најновија слика српског сликара Ђорђа Кретића, коју је он насликао по налогу српског министарства просвете у Београду.

Сликама и иконама поклањала је од вајкада св. православна црква велику пажњу, и у првим зачетцима хришћанства били су манастири сликарске радионице, а калуђери сликари, који су кичицом на платну изводили слике светитеља и угодника божјих. Тим и таким сликама украшавале су се и српске цркве, а за време славних и побожних Неманића сликали су калуђери — сликари слике по дуваровима црквеним, а ко је имао у рукама Каниц-ове „Византијске споменике“ знаће: којим маром, којом љубави и вештином они то изводише.

Свечи и угодници божји из оног времена, били су свечи целог православног света, њих су славили, њима се молили Грци, Руен, Румуни, Јермени, Бугари итд. Славили смо их и ми онда, ну ми данас слаavimo још и свеце, које не славе други нироди; слаavimo свеце, који су нас загревали, не само св. православљем, већ и Српством.

И данас када народи негују своју народност колико и веру, када величају борце за свој народ, као што некад величаше мученике за веру Христову, морамо се ми са још већим поштовањем сећати оних Срба, који већ пре 600 година неговаше у нашем народу и православље и Српство. Па ко ту најпре да не помисли на српског првосветитеља св. Саву?

Сећајући се бегства малог Растка из царског двора и сакривања у црквени звоник — који

Србин да не поднесе жртава за своју веру? Сећајући се његових бораба око оснивања независности српске цркве — који би свестан Србин могао да не поради око унапређења своје народности? Св. Сава био је идеал наших отаца, који и под Турцима веру одржаше, он треба да нам буде идеал и данас, када се многим не допада не само св. православље, већ ни наше Српство. Свакоме Србину треба да увек лебди пред очима пожртвовање св. Саве, сваки треба да од њега иште благослова, за ону племениту целу, којој је он сав свој живот посветио.

С тога се ни којој слици толико не обрадовасмо, колико овој српског сликара Кретића. Леп је то приказ видети, како на дан св. Саве српски свештеник благосиља школку младеж!

Још лепше је видети св. Саву, где бгагослов дели своме народу!

Сувише се немоћни осећамо, када би хтели иза похвалних изјава српских стручњака сликара Валтровића и проте Стокића, да и ми ову слику хвалимо. Донета је то, што ће Србин у овој слици наћи један вештачки производ прве врсте, производ пред киме се може свемогућему Творцу помолити, и пренети у времена славних Неманића! Па за то иде признање г. Петру Николићу, што је он на се преузео ту тешку задаћу те пресликао и умножио Кретићеву слику и тако дао прилике, да се овом сликом може украсити свака боља српска кућа, школа и црква.

Широка је аршин, а висока аршин и по, уоквирена је у позлаћен широк оквир, те ће и с те стране сваког задовољити. —

СРП. НАР. ЦРКВЕНИ САБОР У КАРЛОВИЦИМА. VII. СЕДНИЦА.

2. (14.) новембра 1892.

Његова Светост, преузв. г. Патријарх Српски Георгије као председник сабора отвара саборску седницу у 1/2 11 сата пре подне и наређује, да у данашњој седници записник води перовођа г. Манојло Грбић, а говорнике да

бележи перовођа г. Лазар Обреновић. За тим позива перовођу, да прочита записник прошле саборске седнице, који се без примедбе оверовљава.

Председник-Патријарх приказује сабору мол-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIB.RS

бенице свештеничких удовице Марије Грујић и Љубице Грујић из Мола, које моле, да им сабор као сиромашним удовицама одреди припомоћ из јерархијског фонда. — Издаје се петицијоном одбору. — За тим приказује протест бирачког збора цркв. општине у Печки, који је издат одбору за дневни ред.

Прелази се на расправу: мировинске уредбе за свештеничке удовице и сирочад.

На 30. §. исте уредбе г. прота Д. Прица предлаже: Да би овај мировински фонд могао одмах у живот ступити, **желети је**, да постојећи фондови у архидијезези, у епархији бачкој и пакрачкој и сви остали фондови, који би у појединим епархијама постојали, своје капитале у овај фонд унесу, што би служити имало за основу овом мировинском фонду. А док овај мировински фонд не достигне ону висину, да буде кадар све доспеле мировине потпуно помиривати, даваће му се годишња евентуална припомоћ из јерархијског фонда према исказаној потреби, што ће се у саборски прорачун увршћивати.

Парох М. Живковић говори против наређења овог §. и то чини као члан архидијезезалног свештенства. Фонд у архидијезези једва подмирује потребе саме архидијезезе. Уз то има ту завештаја, који су намењени само том фонду. Тако је и патријарх Гермаи оставио 20 000 ф. условно само архидијезезалном свештенству. Међу тим временом ће тај фонд и онако припасти општем фонду, кад садање удовице изумру, а нови чланови и онако не ће приступити.

Г. барон Јов. Живковић мисли, да би овај сабор био у праву изрећи, да се постојећи мировински фондови спајају са општим фондом, који се оснива, тек онда, ако би се предходно саслушале, те саизволу своју дале дотичне управе поменутих фондова. Но тешкоћа је и у томе, што се у истим фондовима садрже и неки завештаји, а ти се од праве цели своје ни по што не могу и не смеју отуђивати, јер се безусловно мора поштовати воља дотичних оснивача. И он сам мисли у спомен свога пок. брата Теофана — учинити нешто у корист свештенства горњо-карловачке епархије, али не би хтео и допустио, да његову завештајну намеру неко други измењује — за то предлаже, да се поједини епархијски мировински фондови слију у општи мировински фонд, али завештаји да остану са свим интактни.

Г. Ђ. Ђурковић наглашује, да су по-

стојећи епархијски мировински фондови приватна својина дотичних свештеника, који су их основали, односно, који их сада у рукама имају, па за то у опште не може бити говора о сливању тих фондова у општи митрополијски мировински фонд, дотле, док се у томе не би сагласиле управе тих фондова. Предлог г. Прице је и с правног и с формалног гледишта по све неуместан, јер у закон и уредбу не може ни доћи израз „желети је.“ Он предлаже, да се овај § са свим изостави, а управа народних фондова, која ће управљати са тим општим мировинским фондом, нека се упути, да ступи у преговоре са управама појединих епархијских фондова, па да то питање практичним путем реше.

Г. Ст. Михаљчић је такођер за то, да се тај § са свим изостави.

Г. Д. Станковић наглашује, да је предмет о сливању дотичних фондова једноставно ствар provedбе, о којој се има сама управа старати.

Његова Светост г. Патријарх је мишљења, е је најбоље узети, као и да не постоје у појединим епархијама мировински фондови за свештеничке удовице и сирочад. Главно је, да у смислу предложене уредбе сваки свештеник мора бити члан општег мировинског фонда, а хоће ли поједини епархијски фондови приступити и слити се са општим фондом, то ће се видети тек кад се формални преговори са управама тих фондова спроведу. Он мисли, да г. Максим Живковић није могао и не може говорити у име целог архидијезезалног свештенства, односно оних свештеника, који су чланови архидијезезалног мировинског фонда, јер тешко да има пуномоћ од тога свештенства, а није га то свештенство ни на сабор послало.

После дуже дебате решено је, да се §. 30. 31. и 33. на ново редигују, према предлогу г. барона Ј. Живковића, који гласи: Да управа фондова ступи у преговоре с појединим управама фондова, те ако ове пристану на претпањење онда да се то изведе. Уједно се наређује, да барон Живковић, Станковић, Прица и Ђурковић на ново редигују ова опредељења

Што се тиче припомоћи из јерархијског фонда, решено је, да ће мировински фонд евентуално добијати из јерархијског фонда како то сабор у својем прорачуну одреди.

Уједно је решено, да се по ново узме у претрес онај параграф, који говори о прирезу цркв.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

општина, те је решено, да се исти закључак уклони, т. ј. да цркв. општине у исти мировински фонд ништа не плаћају.

Расправља се §. 22. и решава се, да исти параграф остане по одборском предлогу.

А параграф 27. да изостане

Тиме је решена и уредба о мировинском фонду за свештеничке удовице и сирочад.

За тим се бира одбор, који ће изградити мировинску уредбу за српске учитеље основних школа. У тај одбор бирају се: Др. Илија Вучетић, Стеван В. Поповић, Мата Косовац, Мане Грбић, Јован Благојевић, Др. Богдан Медаковић, Др. Живко Богдан.

За тим се прешло на другу тачку дневног реда те је предузет предмет у погледу продаје земљишта ман. Беочина фирми: Шницер, Редлих и Орендштајн, који за 29 ланаца земље нуде манастиру цену од 100 000 фор.

Патријарх наређује, да узме реферату Ст. В. Поповић, пошто је референт одсутан. Уједно моли посланике, да се јављају председнику кад су одсутни, нарочито референти

Г. Ст. В. Поповић изјављује, да не може опширније говорити о ствари, јер му је ствар непозната, него ће прочитати само извештај Саборског Одбора.

Г. Др. Ј. Јагић има своје примедбе, начелне и формалне. У погледу продаје манастирског имања главно је начело, да се народно-црквена добра, без велике потребе, не могу продати ни отуђити. Па ипак би се он сагласио на продају; но пошто извешће, како административног, тако и саборског одбора није довољно инструктирано, нема граунтовни извод, а друго, што се пре две године начинио уговор између мана манастира и фирме, али административни одбор није јасно назначио, да ли све услове прима она фирма, с тога он подноси овај предлог за одлуку:

„У предмету продаје земљишта манастира Беочина у износу од 29 — ³⁴¹м. јутра садањим закупницима истог земљишта, изашиће сабор под водством свога потпредседника одбор од 9 лица, који ће упитну продају по потреби и помоћу стручњака извидити и о томе сабору још за трајања овога заседања исцрпљив извештај и предлог поднети. Наиме упућује се исти одбор:

1. да набави такову изјаву купаца, којом исти купци примају допуну уговора купопродајнога, садржану у одлуци архидијепезалног администр. одбора и сматрају је за себе оба-

везном до 31. дец. 1892. у смислу своје раније учињене изјаве;

2. да набави доставерне изводе граунтовнице и катастарске граунтовнице о земљишту које се продаје, исто тако његов граунтовнички и катастарски нацрт (мапе);

3. Нек установи по потреби и помоћу стручњака а на основу података наведених под тачком 2-ом простор продајнога земљишта и нека одреди тачно граунтовничке и катастарске бројеве, обележи јасно и поуздано целокупну површину и местни положај му;

4. Нека установи колико и каквих има зграда подигнутих на продајној непокретности, које по истеку закупног уговора прелазе у искључиву својину манастира, и колика је вредност њихова;

5. Нека установи такођер помоћу стручњака колика је моћ и снага упитнога продајног земљишта за израду каје, нек обележи величину земљишта, које се може још на израду каје употребити, и према томе нека означи праву обртничку вредност цене продајног земљишта;

6. Нек утврди и изложи све оне околности, које се наводе у прилог продаје, евентуално све околности, којима би се оправдало одбијање понуде купаца;

7. Нек испита и утврди: да ли има и на чему су основане околности којима се оправдава да се продаја овог земљишта исказује нужном, по манастир Беочин повољном и корисном.

8. Пошто сабор држи у начелу, да црквено-народно коренито добро не треба продајом отуђити док год је то само могуће и да се од тог начела може одступити само у случају крајње нужде и само онда када би то захтевала каква ванредна корист цркве, то се упућује изаслани одбор, да на ово узме нарочитог обзира.

9. Пошто се даје предвидити, да ће ово извешће изасланог одбора бити са знатним трошком скопчано и пошто сабор не може овим трошком да оптерети манастир Беочин ни црквено-народне фондове — то не заузимајући у предмету ове продаје никакво становиште — нека изаслани одбор позове купце да трошкове изасланства и извиђења из свога подмире “

Г. Барон Ј. Живковић прима све тачке Јагићеве, али није за то, да се одбор изашиће из сабора, да испита ствар. Саборски одбор, видимо, није довољно спремио целу ствар, с тога он предлаже, да целу ствар боље испита.

Законодавно тело не може радити таке послове, јер за то има своје одборе.

Г. Ст. Јовић је у опште противан свакој продаји манастирског добра, која су нам од предака остављена, да их чувамо. Он мисли, да се купци само у своме интересу заузимају за ту куповину, а не што би и манастиру хтели добра. За то предлаже, да се тај предмет са свим скине са дневног реда.

Г. Никола Павловић чуди се, што је Саб. Одбор тако површио и олако пропратио ту ствар сабору, чуди се, што Саб. Одбор у својој представи наводи само негативне, а никакве позитивне разлоге. То га утврђује у мишљењу, да Саб. Одбор у погледу контроле над руковањем манастирског имања, не врши како треба своје дужности. (Председник у два пут опомиње говорника, да се држи ствари — но пошто говорник и даље не престаје кривити и обвнјавати Саб. Одбор, председник му забрањује у том правцу и тако говорити — и по томе говорник изјављује да пристаје уз Јагићев предлог).

Г. Е. Думча усваја предлог г. барона Ј. Живковића, но још би хтео знати, шта ће манастир радити са 100.000 фор., ако се продаја земљишта оствари.

Његова Светост г. Патријарх Георгије изјављује, да је њему све једно, ма се који од два предлога усвојио — но и он је за то и баш му је повољно, да се ипошње одбор који ће ствар на лицу места подробно извидити. Саопштава по томе, који су разлози руководили манастир, административни Одбор и Саборски Одбор, да ту ствар сабору представе, и наглашује, да је то чињено уједно у добро схваћеном интересу самог манастира, те одбија сваке друге инсинуације с нагласком, да он као Патријарх никада не би трпео, да се спроводи нека продаја манастирског добра, која би ишла ма и на најмању штету манастира. (Одобравање.)

Г. Др. Ј. Јагић изјављује, да пошто и г. барон Ј. Живковић жели, да ствар о продаји поменутог земљишта свакако дође још пред овај сабор на расправу, одустаје од свога предлога, да сам сабор изашиље одбор на лице места, већ пристаје уз предлог г. барона Ј. Живковића.

По томе је са свима, осим једног гласа у својен предлог г. барона Ј. Живковића.

Г. Др. Ника Максимовић предлаже, да се држање седница одгоди, док се између сабор-

ских посланика и надлежних фактора неки споразум у погледу предложеног устава не постигне.

Г. барон Јов. Живковић предлаже, да се сабор претвори у конференцију, те да се у истој покуша споразум извести.

Г. Др. И. Вучетић пристаје, да се држање седница одгоди, док се не би споразум покушао, али није за то, да то одгађање на далеко иде, већ да се на конференсије употребе два будућа дана, а у четвртак да се држи редовна седница. — Прима се предлог Др. И. Вучетића и по томе председник Патријарх затвара данашњу седницу, а будућу саборску седницу заказује за четвртак 5. (17.) новембра о. г.

VIII. СЕДНИЦА.

5. (17.) новембра 1892.

Председник сабора, Његова Светост преузв. г. Патријарх Српски Георгије отвара ову саборску седницу око 1/2 11 сата пре подне, те позива перовођу, да прочита записник прошле саборске седнице.

Перовођа г. Ман. Грбић чита записник прошле саборске седнице — и пошто нико нема никакве примедбе на записник — оверовљава се.

За тим председник одређује, да ће у данашњој седници записник водити перовођа г. Лазар Обреновић, а говорнике ће бележити г. Јован Новаковић.

Његова Светост пријављује сабору ове поднеске:

1. Извештај саборског одбора за дневни ред — који се ставља у данашњој седници на дневни ред;
2. Поднесак финансијског одбора, којим пита сабор: од када и од кога се дана има ставити у тегај повишена дневница саборским перовођама?
3. Извештај саборског ревизијског одбора о томе, да се конститујисао, избрав себи за председника г. Петра Слепенчевића, а за известиоца и перовођу г. Стевана Јовића.
4. Молбеница гђе Драге удове пок. Мите Петровића, бившег професора на саборској учитељској школи, у којој моли за себе доживотну мировину а за своје троје деце васпитну приномоћ, — издаје се петицијом одбору;
5. молбеница удове Јованке Бакић, да јој се издаје годишња приномоћ или коначна отплатина — издаје се петицијом одбору;
6. молба Мите Ђорђевића и Панте Јовановића, привр. учитеља на вишој девојачкој школи у

Нов. Саду, да се потврде за редовне и сталне учитеље на истој школи, те да могу уживати прописану стапарину и повишницу — издаје се петицијоном одбору. 7. Молбеница цркв. општина Нов. и Ст. Бановаца (горњих), да се одеље као засебне и самосталне цркв. општине, — издаје се петицијоном одбору. 8. Г. Јов. Благојевић подноси протест бирача ст. паланачког изборног среза против „јединственог статута“ — издаје се одбору за дневни ред. 9. Г. Др. А. Богдановић подноси Сабору протесте изборника цркв. општине у Каменици, Митровици и Беочину и протест цркв. општине буђановачке против „јединственог статута“ — издају се одбору за дневни ред. 10. Протест цркв. општине у Долову против „јединственог статута“ — издаје се одбору за дневни ред. 11. Пријава интерпелације Дра М. Божеског због тога, што је вис. Саборски Одбор послане му протесте против „јединственог статута“ дотичним цркв. општинама повратио а није их сабору спровео. 12. Пријава интерпелације г. Ст. Јовића у погледу епарх. школ. референта темишварске и вршачке дијецезе и у погледу непотврде г. Б. Поповића пароха новосадског за подпредседника цркв. општине новосадске. 13. Др. Н. Максимовић сироводи сабору молбу цркв. општине шандорске, да се искључи из изборног среза ст. стапарског и прикључи суботичком. Како није било више поднесака, позвао је г. председник-патријарх пријављене интерпеланте, да поднесу своје интерпелације.

Г. Др. М. Божески, после образложења управља на Његову Светост ову интерпелацију:

„Је ли Ваша Светост вољна објаснити овоме славном сабору разлоге, који су руководили саборски одбор, који је протесте наших црквено-школских општина против тако званог јединственог статута упућене овом славном сабору, истим патраг повратио?“

Његова Светост г. Патријарх: „Кoliko се ја сећам, саборски је одбор у истину вратио протесте црквених општина и то за то, јер није нашао за умесно, да предузима и поднаша сабору протесте, који су потекли понајвише услед новинарске узбуне, а није их поднео с тога, јер су то протести а не петиције; а саборски одбор, као врховно автономно тело мисли, да је дужан примати и сабору спроводити само петиције, а никако протесте цркв. општина као најнижих органа, против радње са-

борског одбора, као највишег автономног органа. То је мој одговор, а славни сабор молим, да га изволи на знање узети.“

Г. Др. М. Божески: Жао ме је, али не могу узети на знање одговор Његове Светости. Саборски одбор нема право, да испитује разлоге, услед којих су протести поднесени, он их је требао поднети сабору, јер он није позван, да испитује унутрашњу садржину њихову, те да их према томе поднаша сабору или не, његово је да их поднесе сабору, да их овај реши. Не узимам на знање одговор Његове Светости патријарха.

Њег. Светост Г. Патријарх: Прима ли славни сабор мој одговор на интерпелацију г. Божеског на знање или не? — Већином гласова узима се на знање одговор Његове Светости Патријарха.

Г. Ст. Јовић након подуже образложења, ставља на Његову Светост г. Патријарха Георгија ову интерпелацију:

„1. Јесу ли истините вести, које се проносе о епархијском школском надзорнику Мити Долги, односно, шта је разлог његовој суспензији?“

2. Намерава ли Ваша Светост у тој ствари овај сабор извести и потражити у име школског савета његову одлуку?“

3. Ако не, — за што не?“

Његова Светост, г. Патријарх Георгије, одговарајући одмах на стављену интерпелацију, напомиње, е је истина, да је против поменутог епарх. школ. референта Мите Долге због разних изгрета и због занемаривања званичних дужности уз предходну суспензију истрага спроведена, те је тако Школски Савет прикупио до сада готово све списе, који су нужни, да се у тој дисциплинарној ствари дефинитивна пресуда донесе, али ту пресуду није могао донети школски Савет, јер дотичног епарх. школ. референта бирао је сам сабор, па сам сабор треба да му и суди. Школски Савет испуниће своју дужност тиме, што ће још у току ове саборске периоде поднети сабору све списе, који се односе на дисциплинарну ствар референта М. Долге, те ће сам сабор моћи на основу тих списа пресуду своју донети.

Г. Ст. Јовић задовољава се овим одговором Његове Светости и по томе цео сабор узима на знање исти одговор Његове Светости. —

Г. Ст. Јовић након подуже мотивације ставља на Његову Светост г. Патријарха ову

интерпелацију: „На којем позитивном законском наређењу оснивају се решење епархијског административног одбора бачког и саборског одбора: да парох не може бити подпредседник црквене општине, јер не сме бити мањи у части од председника“?

Његова Светост г. Патријарх ерсеки Георгије одговара, да је он мирно и стрпљиво слушао говор г. интерпеланта, премда га је могао у говору и прекинути, јер то што је г. интерпелант говорио управо и није интерпелација, већ формална оптужба против автономних наших органа т. ј. административног одбора бачког и саборског одбора, а такову оптужбу могли би сабору поднети само они, који мисле, да су у своје праву повређени т. ј. цркв. општина новосадска, или за подпредседника непотврђени парох Б. Поповић. У осталом Њег. Светост г. Патријарх, који је у сабору као председник, није дужан и неће да одговара за све оно, што раде наше автономне власти — а при томе је колико чудно, толико и још више неоправдано, да ако се при некој административној власти, при којој је и он учесник, какво добро учини, то се онда препишује једино само дотичној административној власти, а ако се учини што, што привидно или стварно не ваља, то се уписује у грех једино њему као патријарху. Из тих разлога Његова Светост неће интерпеланту ништа да одговара.

Интерпелант г. Ст. Јовић изјављује, да се не задовољава са одговором Његове Светости — но сабор већином гласова узима тај одговор на знање. —

Чита се извештај саборског одбора за дневни ред о раду његову и предлог истог одбора: а.) да се приликом расправе предлога о „уставу“ узму у претрес и сви протести, који су против истога предлога сабору поднесени; б.) да се стави после устава на дневни ред: 1. извештај саборског одбора о своје раду за потоње две године; 2. брзојавна наредба кр. уг. министра председника о именовану администратора митрополије; 3. предлог г. Лазара Обреновића и др. о школама у горњо-карловачкој и пакрачкој епархији; 4. прорачун саборски за годину 1893; 4. извештај саборског одбора о уплати и дуговинама саборских трошкова, и 5. молба Дафине удовице пок. Др. Ђ. Натопевића ради мировине јој. — Овај извештај и предлог сабор је једногласно узео на знање и усвојио

Приступа се специјалној расправи оних §§-а из мировинске уредбе за свештеничке удовице и њихову сирочад, који су издани нарочитом одбору да их коначно редигује.

Г. Манојло Грбић, саборски перовођа — према одредби изабраног редакционог одбора предлаже, да се § 32. ове уредбе уврети као друга алинеја у 5. §, а иза 27. §-а да се усвоји као 28. § ово опредељење:

„О томе, да ли ће се и на који начин постојећи архидијецезални бачки и пакрачки удички фондови, као и сви такови, који би у појединим епархијама под митрополијом карловачком постојали, ступањем ове уредбе у живот, са овим општим фондом спојити — о томе ће одлучити управе и заступства тих партикуларних мировинских фондова споразумно са главном управом срп. нар. цркв. фондова, као надлежном управом овога мировинског фонда. Приватни завештаји који су у корист тих партикуларних фондова учињени, остају овом одредбом нетакнути.

§. 29. Сви свештеници и ђакони, које уредба ова као чланове било архидијецезалног, било бачког и најпосле пакрачког удовичког фонда затече, ако се ти фондови слију са овим мировинским фондом (§. 28.) — примају се за редовне чланове овога завода, без икаквог уплаћивања, са правом уживања мировине од најнижег улога, ако нису већ у пређашњи фонд, којег су чланови били, улог од веће класе уплатили. У том случају имају право на дотичну класу.

§. 30. Удовице и сироте, које из постојећих фондова карловачког, бачког и пакрачког било мировине, било припомоћи и милостије примају, примаће их — у случају спојења тих фондова са општим мировинским фондом — и на даље из овог мировинског фонда, у оној истој мери и под оним истим уветима, као што су то већ уживали

§. 31. Да се унапреди устројење овога мировинскога фонда и док исти не достигне ону висину, да буде у стању сам све доспеле мировине потпуно подмиривати, даваће му се по могућности годишња субвенција из нар. цркв. јерархијског фонда, која ће се установљавати у саборском прорачуну “

Ова редакција једногласно је од сабора усвојена.

Г. Др. И. Вучетић е позивом на 27 §. саборског пословника предлаже, да се треће чи-

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тање ове мировинске уредбе за сутрашњу седницу на дневни ред стави.

Г. Др. Т. Недељковић предлаже, да се треће читање ове уредбе предузме онда, кад се предходно устав расправи, јер и ова уредба стоји у каузалној свези са предложеним уставом.

Већином гласова прима се предлог г. Дра Т. Недељковића.

Г. перовођа М. Грбић чита из нова редиговани 34. §. мировинске уредбе за чиновнике и професоре, који §. по новој редакцији гласи:

„Да овај мировински фонд што пре достигне ону величину, да буде у стању сам све доспеле мировине потпуно подмиривати, даваће му се размерна годишња субвенција према расположивим средствима из нар. цркв. неприкосновеног фонда и клирикалног школског фонда, која ће се код расправе саборског прорачуна установљавати и у саборски прорачун увршћивати.“

Сабор једногласно прима предложену редакцију и по томе је примљена у целини и ова друга мировинска уредба.

Г. Др. И. Вучетић предлаже и за ову уредбу, да се треће њезино читање одмах у сутрашњој седници предузме.

Г. Др. Т. Недељковић предлаже, да се и ова уредба по трећи пут чита тек након расправе о уставу.

Пошто је Др. Илија Вучетић потпомогнут довољним бројем чланова тражио поименично гласање, након свршеног гласања, сабор је већином гласова решно, да се треће читање ове уредбе после расправе о уставу предузме.

Г. Ст. Јовић као извештач финансијског одбора предлаже, да се саборским перовођама рачунају повишене им дневнице, од оног дана, када се сабор састао т. ј. од 24. октобра о. г.

Г. Никола Павловић предлаже, да се повишење дневнице саборским перовођама рачунају од оног дана, кад се сабор конституисао, те кад је и перовође изабрао. — Решено је, да се перовођама дневнице рачунају од дана, кад је сабор сазван.

Његова Светоет г. Патријарх саопштава, да је на дневном реду генерална расправа предлога за „народно-црквени устав“ те пријављује, да ће при расправи тога предлога извештачке дужности вршити саборски заступници гг. Јосиф Јагић, Стеван В. Поповић и Јевтимије Вукадиновић.

Узима се на знање.

Др. Илија Вучетић потпомогнут довољним бројем чланова подноси сабору овај:

Протупредлог

на предлог одбора петнаесторице за „народно-црквени устав“.

Пошто предлог за народно-црквени устав источно-православне цркве у земљама угарске круне, што га је изаслани одбор петнаесторице поднео овоме сабору, у многим својим одредбама стоји у противности с главним начелима, која су нашла израза у одредбама сабора од године 1864—5., потврђенима највишим решењем од 10. августа 1868, даље у одредбама сабора од г. 1870., потврђенима највишим решењем од 29. маја 1871., и у саборском устројству од 1874., потврђеном највишим решењем од 14. маја 1875., — те руши многе основе, на којима је засновано и до сада проведено автономно уређење црквених и просветних одношаја нашег народа;

пошто се та противност с главним основним начелима споменутих, у споразуму између епископата и сабора установљених, те од највишег места одобрених и у живот уведених саборских уредаба нарочито показује у оним одредбама поднесеног предлога за народно-црквени устав, које се односе на избор председника у црквеним општинама, на избор протопресвитера, пароха и системизованих помоћника, на избор чланова епархијске консисторије и на избор саборских посланика свештеничког реда, а та противност није ничим оправдана;

пошто у том предлогу нема никакве одредбе у погледу утицаја сабора у избор епископа, ма да је то и сабор од г. 1874. усвојио, те у саборском устројству у делокруг сабора ставио био;

пошто тај предлог и по распореду материјала и по својој изради има многих нескладности, противности и недостатака;

пошто се дакле према свему томе тај тако израђени предлог толико удаљује од горе истакнутих основних начела, а има толико формалних недостатака, да се при специјалној расправи не би могао прерадити и исправити:

потписани предлажемо, да сабор предлог одбора петнаесторице за народно-црквени устав поврати истом одбору с упутством, да га преради тако, да се не одступи од оних главних начела, на којима су основани и уређени црквени и просветни одношаји нашег народа, нарочито у погледу слободног избора председника

црквене општине, протопресвитера, пароха, системизованих парохијских помоћника, чланова епархијске консисторије и избора саборских посланика евангеличког реда, као и да се сабору осигура утицај у избор епископа, а уједно да све формалне недостатке исправи, те да тако прерађен и исправљен предлог у најкраћем времену сабору по ново на расправу поднесе.

У Карловци 5. (17.) новембра 1892.

Др. И. Вучетић с. р. Др. Б. Медаковић с. р. Д. Прица с. р. М. Живковић с. р. Н. Гавела с. р. Л. Обреновић с. р. Ст. Михалчић с. р. Крајновић с. р. М. Димић с. р. Н. Павловић с. р. А. Добровић с. р. Д. Радуловић с. р. И. Добровић с. р. Евген Думча с. р. Н. Николић с. р. А. Јовановић с. р. А. пл. Деснинић с. р.

Г. Председник Патријарх: Ја мислим, да је овај предлог сувише рано поднесен. Држим, да прво треба да говори извешитељ и тек после тога да дође на ред протупредлог.

Г. Др. Н. Максимовић: Предлог г. Др. Вучетића не може се узети за сада у расправу, јер није поднесен пре седнице. И ако стоји у свези са дневним редом, опет је прерано поднесен, требало је чекати, док расправа не започне. Сматрам тај акт за инкоректан.

Г. Др. И. Вучетић: Ја сам свој предлог поднео, не захтевајући, да се одмах расправи. Пристајем на то, да се расправи онда, када дође на њега ред.

Јагић: Да ли ћу читати целу уредбу, или ће је сабор прогласити за прочитану, те да одмах пређем на свој извештај.

Чују се гласови: не треба читати.

Његова Светост г. Патријарх: Дакле не треба читати.

Г. Др. М. Божески: Молим да се чита; кад то један члан захтева, мора се то учинити.

Г. Ј. Вукадиновић: То неби требало чинити већ из родољубља, јер ће се дангубити, а један дан кошта 400 фор.

Г. Др. Н. Максимовић: Није истина, да се по пословнику мора читати цела уредба, ако то један члан захтева.

Барон Ј. Живковић: Истина је, да тога нема у пословнику, али је парламентарни обичај, да кад један члан сабора захтева, да се што прочита, да му се то већ и из куртоазije учини. Предлажем, да се устав чита, јер има и таквих, који ће устав сада први пут чути (Општи смеј. Тако је!)

Патријарх: Када је тако, нека се чита. За тим су бележници Ст. В. Поповић и М. Грбић читали целу уредбу. Читање је трајало до 2 сата.

После прочитања затворио је патријарх седницу и заказао идућу за сутра у 10 сата пре подне.

IX. СЕДНИЦА.

6. новембра 1892.

Његова Светост преузв г. патријарх Српски Георгије, отвара саборску седницу у $1/4$ 11 сата пре подне и позива перовођу, да прочита записник прошле саборске седнице.

Перовођа г. Ст. В. Поповић чита записник прошле саборске седнице и пошто на питање г. Патријарха-председника, није нико имао никакве примедбе на записник — то је записник без примедбе оверовљен.

Његова Светост г. Патријарх наређује, да у данашњој седници записник бележи г. Лазар Обреновић, а говорнике г. Јов. Новаковић.

Његова Светост пријављује сабору ове поднеске: 1. Саборски одбор који је изаслан да сачини предлог за мировинску уредбу срп. нар. учитеља, учитељица и забавиља, пријављује, да се конституисао. 2. Саборски одбор спроводи сабору од патроната новосадске срп. вел. гимназије с препоруком спроведену молбеницу професорске колегије новосадске срп. вел. гимназије, којом иста колегија моли накнаду задржане јој законите плате. 3. Саборски одбор спроводи представку патроната новосадске срп. вел. гимназије у погледу дозиђивања односно проширења зграде, у којој је смештена срп. вел. гимназија новосадска — молећи, да се за то потребни трошак у износу од 46.000 фор. из клирикалног фонда одобри и дозначи. 4. Пакрачка цркв. општина моли, да се средствима клирикалног фонда успостави у Пакрацу срп. прав. учитељска школа, или да се подигне и отвори тамо бар виша девојачка школа.

Сви ови поднесци издани су одбору за дневни ред.

По томе се прелази на дневни ред т. ј. на генералну расправу предложеног народно-црквеног устава.

ИДЕ ДОДАТАК.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Г. Јосиф Јагић: Славни Саборе! Врло важан а у нечем и тежак положај предстоји ми, кад сам одлуком одбора 15-торице овлаштен, да предлог за устав наше народне-автономне цркве, пред лицем представника српскога народа у овој митрополији представим и образложим.

Важност и тежина положаја мојега, славни саборе, оличена је у самом предмету, усредсређена је у самом на дневни ред стављеном предлогу овом; јер овај рад одбора петнаесторице обухвата у себи сваколика до сада стечена права нашега народа у цркви и у школи, те за то, јер је овај предлог развитку православне нам цркве, развитку народне нам културе намијењен.

Кано извор, кано материјал за рад свој с обзиром на континуитет у раду досадашњих појединих сабора, узео је и употребио је саборски одбор петнаесторице у првом реду свеколике доданашије наше позитивне узаконене установе; у другом реду свеколике радове, који не бијашу санкционисани пред највишим мјестом, а на име оне од 1879., 1885. и 1886. Најпосле, кано материјал за свој рад, употребио је саборски одбор петнаесторице и оне опште познате операте саборскога одбора, који су послужили тако рећи, за просту подлогу рада одбора 15-торице; користио се к томе и са дугогодишњим искуством из народнога живота и цео тај рад екклопио је и свео у једну цјелину, у којој је цјелини концентриран рад свих наших законодаваца и усредсређена она зграда народна, у којој ће се имати у будуће сва народна автономна права сложити.

Славни саборе! Мисао за грађење једнога цјелокупнога устава није нова, а није ни туђа. Та је мисао потекла од наших пријашњих законодаваца, а на име од љубимца народнога др. Светозара Милетића г. 1870. Он је начинио нацрт за цјелокупни устав, за цјелокупни састав наших свих изворних и основних начела за градиво нашега црквенога живота. Онда се тај нацрт по њему израђен, није могао произвести.

Није се могао произвести можда из политичких назора, јер су тадашњи сабори тако били у вјерени од стране владе, да се влада у санкционисање све дотле упустити не ће, док сабор прво своје устројство не углави, док макар и у крупним цртама не обиљежи оне границе, у којима ће имати, да сва своја права автономна оживотвори.

Но околности и вријеме одлучно су се промијениле; расположење данашње у влади даје нам изгледа, шта више, изрекла се и жеља, да се донесе нешто цјеловитога и да би влада вољна била, такав устав и да санкционише.

Ми смо ту мисао прихватили. Одбор је 15-орице тако увјерен, да је концентрисањем свих својих изворних права, створио такво челик-дјело, које ће дјело послужити за гаранцију очувања права на унутрашњи живот српскога народа.

Славни саборе! По том је одбор 15-орице пошао на земљиште рада. Ставивши се на то земљиште, имао је он пред очима три правца, да реши три гледишта, на којима се кано на основу свом, живот наше народно-црквене автономије окреће.

А та су три гледишта: државо-правно, црквено-правно и автономно-правно. На тим се гледиштима састаје живот тај са три главна фактора, с којима је морао предходно рачуне свести, да би у свом раду овом поступити могао. Одбор 15-орице је био о том увјерен, да ће му рад највишу санкцију задобити, ако сведе у хармонију права свих тих фактора.

Међу тима водио је прво и прво рачуна са правом пресвијетле круне. Ово је право признао одбор петнаесторице кано неоспорно право. Признао га је у његовом негативном смислу и у његовом негативном појму. Како? Тако, да држава кад врши највиши надзор над животом наше цркве, не утиче у администрацију исте, и није надлежна давати правца у ком духу, којом директивом на пољу цркве и наставе да пођемо. (С деснице: Тако је, тако је!). Изрекао је то одбор петнаесторице овим уставом, кад је рекао, да пресвијетла круна ужива право репрезентације приликом наших сабора, ужива право репрезентације ради вршења надзора преко својега опуномоћеника; али тај опуномоћеник не утиче у меритум живота народа.

То начело изрекао је одбор петнаесторице тамо у овом „Уставу“, где се говори о дјелокругу сабора а наиме о праву сабора на избор митрополита и патријарха српскога.

Он је шта више и даље отишао у корист тога начела, кад је изрекао, да у појединим нашим административним и автономним ствари ма решавају и пресуђују у коначном степену наше автономне власти.

Преостаје ми, сл. саборе, други фактор, а то

онај, који је на и са народним телом неоодољиво скопчан, не толико јерархија кано заступство, већ толико више кано црква, кано божанствена установа. Одбор петнаесторице схватио је то становиште тако, да је православна црква непроменљива и вечита, схватио је тако, да у унутрашњост светиње те наше цркве нико нема право дотакнути се. И с тога гледишта, и с тим уверењем, приступио је одбор петнаесторице решавању одношаја између те вечите с једне, између живе цркве с друге стране. Рекао је одмах у 3-ћем § свога предлога, да све оне ствари, које се односе на вероучење, на литургијске, на догматичке и обредне ствари, као и на дисциплину духовну, спадају строго цркви, да су те ствари апсолутно право јерархије, односно да спадају у делокруг цркве, које је црква само чувар јерархија. По томе је одбор прешао на трећу чињеницу, на народ српски, на живу цркву, кано субјект свију у њој народних права, (с деснице: живио народ!) ујемчио је у овом уставу та права одоздо, од општина, на горе до сабора, гарантовао је самостално кретање народа српскога по свима степенима народно-црквенима, ујемчио је саму законодавну власт, кано извор свију установа за постигнуће црквене и просветне цели, изрекао је, да је субјект тих автономних права, да је према томе трећем фактору извео сва та њихова заједничка права до конца, т. ј. до устројства самога сабора, кано врховне власти наше народно-црквене аутономије.

Постуцајући даље у свом органичном раду, почео је одбор петнаесторице са основном јединицом аутономије, почео је са устројством општина. Општина је, сл. саборе, кано и појединац, и све целокупно, дакле цео народ, извор је свих права, основ свих установа. Цел и задаћа појединих општина истакао је одбор петнаесторице у том, да су поједине општине позване, да извршују религиозно-морални и народни развитак. Према томе је устројству општина, делокруг њихов тако удесио, и тако уредио, како би се оне сходно својој цели, лако и природно кретати могле, како би се остварење и извршење њиховога задатка што више гарантовати могло.

Но поред њихове самосталности ставио их је под непосредни надзор виших власти, да би се избегле све злоупотребе, које би хармонију општинског живота пореметити могле.

У устројству епархија и митрополије, сл. саборе, рецепирао је одбор петнаесторице искључиво до сада постојеће установе наше, узимајући 5—6 тачака, без да је, било стварна било начелна каква промјена у том уставу учињена. А да видимо, какве су то промјене у устројству општина, епархија, митрополије и т. д. учињене? У општинском животу главно нам је овде председништво. То је измењено тако, да од сада имаде да буде председник општине свакидашњи парох. На то становиште побудили су одбор петнаесторице, сл. саборе, с једне стране начелни, а с друге стране пак практични разлози, основани на досадашњем искуству. Начелни разлози су, који су одбор 15-орице руководили, да су сваколика тела црквена, дакле и општине да су целине, које морају на себи носити обележје црквено, без да би му доделили мериторни утицај на живот цркве; поставили смо пароха на врхунац саме општине само за то, да се у њему сами значај црквени огледа. Сл. саборе! Нека ми је дозвољено, да упозорим само на делокруг цркв. општине: види се ту, да парох нема никаквог права располагања са црквеним иметком. Он без дотичне скупштине и црквеног одбора, не може ни крајцаре општинско-црквеног новца потрошити, не може са паром вредности општинског имања расположити. Дакле кад је ту промјену учинио, учинио је са истога начелног и црквеног гледишта. Друго је гледиште било практично — из искуства. Многе наше општине животом својим сведоче, да је исти живот у тим појединим општинама са свим у стагнацији. Није стагнирао са немара наших општина или за то, што оне не би дозреле, већ за то, што када је тадањи сабор установио ту тачку у автономном животу општина, није уједно побринуо се за оне услове, који су неопходно нужни за опстанак тих општина. А који су то услови? Они су морални и материјални. Без моралне снаге у каквом автономном телу, без материјалних средстава, нема апсолутно никаквог живота. — За што нема? Јер се цел никада постићи не ће. С тога је одбор 15-орице употребио оне моралне снаге, које му у сеоским општинама на расположењу стоје.

Учитељ је уза свештеника у општини таква морална снага. Када буде свештеник морално одговоран за све оно, што је у установи речено, и када буде учитељство у општини заступљено,

као што је у овом предлогу изречено, онда ће и автономни живот наших општина напредовати.

Да пређемо на другу спорну тачку овога операта : избор свештеника, именовање капелана, парохијских и личних и системизованих, именовање администратора оних пароха, којих општине уживају субвенцију из народних фондова. Ова промена оснива се на особитим интересима народа, и интегрим правима православне цркве. За што? За то, јер за ваљаност наших свештеника, ми свагда јерархију чинимо одговорном. Ако нам је, кано што јесте доиста, јерархија одговорна, да свештеници, који се у народ пуште, да своју народну и црквену мисију врше, онда јој барем моментано морамо ујемчити то право, да она на свештенике утиче, да их приправља и тек онда пусти у народ, кад их је она свестрано опробала. Сл. саборе! То је и моје лично уверење, а то беше разлог и одбора петнаесторице, кад је донео те установе.

Даље ходаћи видимо промену у устројству епархијских консисторија и према томе у устројству митрополитског савета. Та се промена оснива на 3-ћем §-у овога устава а оснива се и на до сад постојећем устројству нашега сабора. Како смо онде у начелу изrekli то, да у вероучевним, обредним, литургијским, догматичним и т. д. стварима признајемо искључиви делокруг јерархије, то је према томе начелу само доследно било, да се у консисторији излуче чисто црквене ствари и да се доделе јерархијском заступству. Тај орган ограничен је избором народног заступства у епархијској скупштини и ако у консисторији световни немају гласа ни одлучујућег, ни саветујућег у стварима чисто духовнима.

Још имаде једна мериторна промена у погледу избора свештеничких посланика на сабор. Према свему томе што сам мало пре развио, не би ми требало ни да опробам излагати, за што је саборски одбор 15-торице ту измену учинио. Онде смо већ рекли у начелу, да у црквеној администрацији свештенство не заступа само себе, већ заступа и саму православну цркву. Одбор 15-торице ставио се на то становиште, да је свештенство сталеж који има двоструки позив, а јачи му је позив црквени. И тако је њему као сталежу, као мисионару црквеном, ујемчио право, да буде заступник тога сталежа на сабору.

Долази још устројство сабора. Устројству

сабора, сл. саборе, покљонио је саборски одбор особиту пажњу. Ставио га је за чувара свију права и интереса цркве и народа, за чувара и према држави и према свима вероисповестима у овој држави, за законодавца, ујемчивши му право донашања закона, који подлеже санкцији највишега места. У погледу донашања уредаба за унутрашњи живот автономно-народни, одбор 15-торице донео је таку уредбу, која се тиче унутрашњег развитка народног и црквеног живота, по којој се уредби овога устава, кад би он од стране високог сабора примљен био, не би имало подносити на највишу санкцију ни једно решење сабора, које се тиче унутрашњег развитка автономно-народног. Ујемчио је осим тога кардинално право избора митрополита и патријарха српског, које је питање у последње време толико неприлика чинило како народу, тако и цркви нашој.

Ово је у кратко нацрт оних идеја, оних разлога, оних мотива, који су послужили за подлогу рада одбора 15-торице, т. ј. побудио га на то, да овај устав овако како га је саставио, донесе.

Ако се славни сабор као искрени скуп родољубивих синова нашега народа, сматра на висини оној, са које је позван, да велики овај проблем нашега народно-црквенога живота реши; онда сам уверен, да ће славни сабор примити овај кратки извештај са одобрењем на знање. Молим, да се овај предлог одбора петнаесторице за народно-црквени устав, узме за подлогу специјалној расправи! (Гласови са деснице: Живио! Говорнику честитају).

Др. Илија Вучетић у говору, који је трајао више од једног сата, говори противу предложеног устава, доказујући, да је предлог „за устав“ некоректним путем дошао овамо; позива се на извештај саборског одбора, у коме стоји, да је кр. комесар изразио жељу, да се јединствена уредба састави, што је и усвојено. Позива се даље на саборско устројство §. 22., из којег се даде растумачити, да мисао за промену устројства припада само сабору, и ако се не би тога држали, никад не би били сигурни од изненађења. Одбор 15-торице није имао пред очима континуитет, него га је прекинуо, није ујамчио, него још сүзио народна права. Ми имамо уредбе и највиши решкрипт потврђен, на што је и сам св. синод пристао. (Г. Епископ Нектарије вели: никад!) Др. Вучетић се одмах

на то осврће и доказује „Србобраном“ тадањим листом, у руци, који је био наводно „званични“ орган, те чита из њега говор патријарха Машин-ревића, који дословно вели, да синод пристаје на заједнички „синодално-саборски предлог“ од 1865 год. Па онда наставља и вели: Није доста рећи, да о томе нема записника, јер онда би се могло рећи и за неке саборе, да их није било, а поуздано се зна, да их је било, и ако записника о њима нема.

Прелазећи на поједине спорне тачке, а у првом реду на тачку: да свештеник буде природни председник у цркв. општини, наглашује, да је доста да се у свештенику као душестаратељу огледа црквени му значај, те није нужно да се огледа тај значај и у председништву, које је звање чисто административне природе. За прошлих 20 година била су изнимна времена, јер је познато, да они, што су позвани да се закона држе, ишли су као непријатељи аутономије, да ту установу доведу до асурдума. (Његова Светост г. Патријарх примећује: Сад је друкчије.) Др. Вучетић: Онда није нужно мењати. Није ново питање: да свештеник буде председник општински; о томе је било расправе и на сабору године 1879., па је одбијено, и баш су сами свештеници били противу тога; за тим је наступило изнимно стање, и онда се не можемо позивати на искуство. После тога прелази на избор пароха и постављање капелана. Усваја Јагићеве речи у овој ствари, али баш за то и тражи слободан избор, а не тројну кандидацију. До сад је сваки свршени богослов могао из капута бити свештеник, а сад се тражи, да бар годину дана буде ђакон или капелан и администратор; за то је, вели, именоване крпење општинеке аутономије, а установа капелана и није наша православна установа. О избору проте известилац није ни споменуо, те не зна чиме би се могао оправдати такав поступак. И ту су протопресвитерски испити, па за што ограничење?

Не слаже се са предложеним начином избора свештеничких посланика, јер то би значило сталешки сабор, што ово није. Свештенички посланици не смеју имати засебних, личних интереса, него општих, према остварењу црквених цели. Народ је изабрао и ове свештенике, који су сада на сабору, и они су сви угледни, па ако устају против тога, онда тим доказују, да народ није имао право, што их је бирао.

Усваја „саборско устројство“, али вели, да ни у њему није изражено начело о утицају сабора на избор епископа. У одредбама садањег устројства било је и то, па је то при потврди изостављено, на што се сабор жалио. Држи, да то сад може доћи, јер су повољнија времена, а таково је што и код других православних народа. — Вели, да је и распоред материјала незгодан и има око 80 параграфа, који нису на свом месту. Због свега тога предлаже и препоручује свој предлог за одлуку, те моли, да се и опет прочита, што се одмах и учинило.

Иза тога следовало је 10 минута одмора, после којег узео реч

Г. Ђорђе Ђурковић: Ваша Светост, високопреосвештена господо, славни саборе!

Част ми је изјавити, да се ја слажем са мњењем г. известиоца, да је у овај мах судбоносни час за нашу народну црквену аутономију.

Пред нама је основа уредаба, којима је задатак, да се цела зграда наше народно-црквене аутономије поправи и усаврши. Искуство последњих 20 година нас учи, да је та наша аутономна зграда не само непотпуна, него да она има мапа у свима спратовима од темеља на све до крова. Народ чека од нас, да се све оно, што је криво, исправи, да се старе неправде уклоне, да се тамо, где је за 20 година владао немир и неред, завађени слојеви народа за будућност измире трајно и постојано. Задаћа ове основе је дакле неодложива; она је пред народом и пред историјом захвална. Па ако узмемо у обзир још и данашње повољне прилике {изван овог сабора и расположење нашег народа — онда је јасно по себи, да не би имао овај славни сабор да оклева, већ да приступи коначном и потпуном уређењу наше црквене аутономије.

Јако ми је, што одмах морам изјавити, да ја не могу примити овај елаборат за подлогу специјалне дебате. Дуго сам се колебао, дуго сам о томе размишљао, не би ли се путем исправака могао овај елаборат тако исправити, да би по стеченом искуству потребама нашег народа и наше цркве могао потпуно одговарати. Али сам после дужег размишљања, после учињених покушаја, дошао до тога дубоког убеђења, да ја овај елаборат одбора 15-це и саборског одбора не могу примити за подлогу специјалне дебате, јер је основан на начелима, која по моме осве-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дочењу не одговарају ни потребама нашег народа, ни духу институција православне цркве.

Али не могу примити ни предлог г. предговорника и заступника врањевачког, који иде на то, да се овај статут врати одбору 15-це, јер — ако би и формално споразуман био — не могу бити за његов предлог зато, што ме руководе са свим противна начела при отклањању овог устава. Не стоји то, што вели г. заступник врањевачки, да народ не тражи промену саборског устројства и осталих уредаба, јер поред 23 општине, које су протестовале има још 800 општина, које нису изразиле своје миљење, него су оставиле својим заступницима, да спроведу од толико година већ зажељене реформе наше аутономије. (Тако је, на десници).

Ја, славни саборе, не припадам ни једној од садашње три саборске странке, па баш за то молим сл. сабор, да би имао доброту саслушати миљење једног смерног и усамљеног члана овог сабора, који је себи дао труда, да са свога гледишта — и на другом пољу јавнога живота исповеданих — конзервативних начела посматра ову предложену основу. Нека господа опросте, ако стрпљење овог сл. сабора мало дуже будем забавио. (Чујмо, чујмо!)

Пре свега ми је дужност, да изјавим, да ја од народа заиста очекиваних великих и спасоносних промена у овом елаборату према дојаконшњем устројству и према садашњим уредбама не налазим. За то морам да дам за право онима, који са неким изненађењем спомињу: да је требало две године дана, да се састави овакав устав, који је пун старих параграфа и дефиниција, а слабо има од народа очекиваних промена и коренитих рефорама.

Па и оне реформе, које овде налазимо, рекао бих, да ће до трећег читања — ако уопште дођемо до њега — изостати, и да ћемо доћи на старо устројство, које ће „само мало друкчије“ изгледати. Позната ми је голубиња крв и питома природа аутономне странке, која ће либералној и осветљивој господи на левој страни сл. сабора драговољно сваком приликом понуштати. А познато ми је и то, да би се они високопоштовани чланови овог сабора, који су 1874. год. учествовали у састављању устројства, данас тешко одлучили на то, да признаду своје грехе и своје заблуде, него ће — већ у погледу на могуће саборске изборе 1893. год. — тежити за

тим, да им нетакнут остане глас и слава у мњењу високопоштованих бирача.

Пре него што бих прешао на мотивацију свога становишта према статуту, нека ми је допуштено најпре нешто приметити и изјавити. — Бојећи се тога, да би ме чланови овог сл. сабора рђаво разумели, те да неби моје становиште тумачено било, као да сам ја непријатељ аутономије или клирикалац — част ми је изјавити, да сам ја до данас заступао и да ћу увек заступати то начело: да световни елемент мора бити и мора остати учесником наших аутономних установа. Ја потпуно схваћам замерке са клирикалне стране: да су у нашој аутономији окрњена начела црквена, па шта више и нека канонична. Али мени, као световњаку, је главно: биће целокупног народа, сачување и развитак наше народне индивидуалности, и кад ме искуство учи, да је ова аутономија од 200 година сачувала не само цркву него и школу, не само име него и тај осећај, да смо сви једне вере и народности од Зермање до Оршаве — онда сваки Србин мора да брани и да чува ову аутономију, ако хоће да има и да буде увек Срба у овој држави.

То сам имао у напред приметити, те да не бих био изложен кривом схваћању и неправедном суду — а сада нека ми је допуштено, да пређем на начелне мане овог статута, које мени не допуштају, да примим овај статут за подлогу специјалне дебате.

Сл. саборе! Сви знамо и осећамо, да наша народно-црквена аутономија обухвата све чланове, да њен живот употребљава све силе нашег народа. Као што смо у државном и јавном животу сви заједно, сви грађани, сви једнаки и сви позвани, да вршимо своја права и своје дужности, тако смо сви ми Срби угарске круне као верни, као следбеници и чланови једне те исте цркве, позвани, да у том оквиру вршимо своја права, своје дужности. Настављајући паралелу из државног и политичког живота питам даље: ко ствара тамо законе и наредбе, ко је тамо одлучан фактор при изборима, при стварању ситуација у сваком покрету јавног живота?

Ви ћете, господо, одговорити: народ! И јест народ, али није тамо одлучиви фактор читав народ, него одлучује у истини увек онај слој народа, који је по своме иметку и по свом образовању, по својој друштвеној мо-

WWW.UNILIB.BG
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ни и по свом положају најјачи, најпре-тежнији.

А је ли до сад тако било и у нашем нар. цркв. животу, и одговара ли овај статут томе баш споменутом начелу, које је по моме убеђењу право — да не кажем једино — јемство за мир и за ред, за живот и за трајност створених уредаба и институција?

Ја тврдим, да није! Досадашње устројство, као и остале уредбе, па и овај статут су основани на начелу потпуног народног суверенства. Не одлучује у нашој аутономији онај слој народа, који је најмоћнији по свом друштвеном положају, по свом образовању и иметку, него је бачено тежиште у ниво тако рећи најнижег слоја нашег народа. Сваки, ко плаћа свој парохиски данак, има исто право избора, има исти утицај као и најпаветнији, као и најуваженији човек у општини. (Тако је, на десници).

Шта је последња? Да ће онај, који уме бар речима да угађа жељама и страстима нашег сељака, увек масу бирача руководити на добро, али и на зло. Тако се онда распаљују страсти, улази партизанство у општински живот, па се све више потискују баш они елементи, који би требали да руководе живот у општини. На место демократије завладала је у нашим општинама демагогија, као што то догађаји не само у већим сеоским него и у варошким општинама доказују. Догађаји у Сомбору и Земуну, у Кикинди и Вршцу су ваљда свима нама тако добро познати, да није потребно их овде подробно напомињати и описивати.

Народно суверенство најнижег слоја је у нас не само народ, с којим се управља, већ до њега стоји и извор законодавне власти у свима инстанцијама разграњене силе. „Народ“ је и избрана власт, он је газда, он је избрана контрола — једном речју: он је по избору све и сва, њему је све слободно у оквиру начела социјалне демократије. Ми сви знамо какво је пре 25 година у нашем народу било меродавно расположење; како је онда с једне стране бујица демократских начела у јавном мњењу завладала и како је с друге стране борба против јерархије родила наше досадашње аутономне институције. С позивом на то, да свештенство и јерархија у оно време нису дорасли били за своју задаћу, узео је световни елемент све у своје руке — а ондашње вође народа обреле су: да ће под управом народног суверенства процветати народ

умно и материјално, да ће се подићи клир и углед цркве, религиозност и морал у народу — једном речју, да ће бити мир, ред и потпуно задовољство у бићу и животу нашег народа.

И то се мислило постићи тиме, што ће се свугде на место ауторитета поставити од данас до сутра изабране, популарне личности, на место сталних и чврстих институција, лабаве, путем репрезентативне шаблоне кроз сва три сирата аутономне зграде провучене установе, које су течајем последњих 20 година доста зло или никакко функционирале, које су се као скупе или сувишне, као штетне и неизведиве показале. Па је ли управа под начелом народног суверенства задана обећања испунила? Влада ли мир и ред у црквеним општинама, је ли број и квалитет школа напредовао, је ли свештенство боље и угледније постало, функционира ли епархијска управа онако како треба и како је основана; а јесу ли највише власти, нарочито сабор, саборски одбор и школски савет оправдана очекивања васцелог народа испунили?

Нису, господо, а нису ни могли, јер цела аутономна зграда почива на трулом, климавом темељу, јер су до сад — и у овом уставу — спроведена начела проузроковала или немир и неред, или стагнацију и нерад у свима нашим народно-црквеним институцијама.

Из свега овога пак следи, да, ако хоћемо мира и напретка, у будуће ваља све учинити, да се стабилизују, да се учврсте све гране нашег аутономног живота, да се подигне моћ и ауторитет оних фактора у народу, којима у свију других народа припада одлучни и трајни утицај на све покрете друштвеног и политичног живота — једном речју, да се мање бира, а више администрира! (Тако је!)

А да се та цел постигне, ја не знам другог пута до ли: да се пренесе тежиште аутономног живота из најнижег слоја нашег народа у онај слој, који по свом образовању и имању, по свом положају у јавном и друштвеном животу сачињава језгру и моћ српског народа, и да се одступи у појединостима од оне шаблоне народног суверенства и репрезентативног система, па да се приступи целисходности, т. ј. потребама једног маленог народа од једног милиона душа, који мало мари за красну доследност некаких начела — као што их и у овом статуту налазимо — него коме је у првом реду

стало до бића и напретка своје цркве и школе, свога клира и учитељства, до мира и задовољства свију сталежа и редова.

Сл. саборе! Да не трошим још више општих речи, те да ми се не пребаци, да се ја само служим фразама из конзервативног катихизиса, нека ми је слободно, да пређем на практична питања, те да покажем, шта ја под мало пре изреченим начелима мислим.

Ја нећу, сл. саборе, да појединостама из специјалне дебате морим овај сл. сабор, али нека ми је ипак допуштено, да на неким појединостама разјасним своје мишљење — те да ми се не пребаци: да само критикујем, а не знам, како би се стварн могле боље удесити.

Ја ћу почети са аутономним животом у нашој црквеној општини. Сл. сабор ће ми свакако опростити, ако подробно не говорим о нeredу и међусобној кавзи, која одликује наше општине и њене органе. Ја ћу само то да кажем: да дотле не могу напредовати наше цркв. општине, док се на место данашњег изборног система не уведе вирилни систем, као што је уведен код политичних општина. Половицу скупштинара би ваљало редом узимати из листе оних, који плаћају највише пореза, а само другу половицу ваљало би слободним избором бирати. Свакако би ваљало јако смањити број скупштинара, којих би по овом уставу могло бити и 120. Градови од 40.000 душа немају више од 40 скупштинара, наш сабор нема више од 50 световних заступника, а сабор краљевине Хрватске и Славоније не броји више од 88 чланова. Налазим, да би и целиходно било, да се највећи део делокруга скупштине пренесе на црквени одбор, јер знам из искуства, да чести састанци скупштине само потпомажу свађу и мржњу међу народом, да врло мало има скупштина, које врше своју дужност, а ми себи уображавамо: да је ту неки општински парламенат, који бира и заповеда, контролира и газдује — а у самој ствари не ради ништа.

Црквена општина је у сваком смислу темељ наше аутономне зграде. Док се тамо не направи ред, док се тамо не измире свештеник и световњаци, док тај организам нема сталног и чврстог састава, дотле ћемо ми и сав народ забадава разбијати главу, како да установимо напредак наше цркве и нашег народа. А да се успешно организују црквене општине — то опет не може бити, док се не осигура положај

пароха, док му се не обезбеди опстанак, док му се не подигне углед.

А то неће дотле бити, док се не буде други кључ за парохијал пронашао и док не престану ти огромни парохијални заостатци, који у појединим општинама — разуме се кроз више година — неколико хиљада форината износи. Кључ за парохијал — који је у овом статуту тако уметничким начином, на шта више и неправедно састављен — не може други бити, него да се прорачуна као постотак државног пореза. А материјално стање свештеника дотле неће бити осигурано, док наш свештеник не прима своју плату из порезног уреда.

Тек онда, кад буде наш свештеник постао материјално осигуран, онда ће разлог многих свађа и мржња у општини престати, онда ће више младих људи бити, који ће наћи свој рачун, да оду у свештенике, онда ће порасти и углед и ауторитет наших пароха, онда ће с поносом моћи бити парох и председник у црквеној општини. (Тако је, тако је! — са више страна).

И с тим сам доспео на једно питање, које спада међу кардиналне чворове овог статута па и целе данашње дискусије око нашег аутономног живота. Ја сам — у кратко речено — тога осведочења, да парох мора бити председник бар у сеоској црквеној општини. Признају, да има и лоших свештеника, који не заслужују бити председници, али сам ипак уверен, да је у огромној већини случајева парох ипак најбољи председник. То већ следи из тога, што је он у селу поред учитеља много пута једини човек, који зна читати, писати и који бар појма о осталом свету има. Али баш и зато, што мислим, да је учвршћење, стабилизација општине данас пре свега нужна — те да престане кавга, свађа и партизанство — баш зато и судим, да ваља председништво за сталну личност, баш за пароха, везати. Дајте епископу јачу дисциплинарну власт у руке, укините данашњи начин избора пароха — који само корумпује народ и понижава углед свештенства — па ће онда и положај пароха бити одмах друкчији и народ ће сам бити први, који ће молити, да му свештеник буде председник у општини. (Тако је, тако је! — на десници).

Какви су данас председници у сеоским општинама, то је ваља свима познато. Има и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ваљаних, поштених људи — али има и таквих случајева, који живо илуструју, да данашње стање свакако ваља да престане. Познато је, да у многим местима — ради свађе и свеопште мржње — честит човек и неће више да буде председник општине. Тако бива, да отпуштени лугари и чиновници, па шта више и робијаша постану председником општине. Знао бих вам имена села и дотичних личности споменути — но ваља сваки од нас зна многе за такове случајеве из свога живота и искуства. Него ипак ћу бити тако слободан, да сл. сабору приповедем један случај, који ванредно и живо илуструје ово питање. (Чујмо!)

Дошао у једно село епископ на каноничну визитацију. Сиђе с кола, уђе у двориште парохијског дома. Парох га поздрави, а мало на страни стоји човек са секиром у руци. Знај муцури са чела — мало час је цепао дрва за понадију. Епископ распитавши мало за општинске ствари, запита пароха: „А ко Вам је председник“? — На то чисто мало оеромоћен погледа поп на онога са секиром, па рече: „Онај, Ваше Преосвештенство“. — „Па ко је то? — запита даље владика. — „То је мој звонар“ одговори парох. (Глас на левици: „То не може бити“! — Гласови на десници: „Има још горих“!) — Епископ, човек на свом месту, дозове цепањем дрва ознојеног звонара, па га запита: „Да ли је то истина“? — а он одговори целивајући свету десницу: „Јест, ја сам „презеш“. Нико више у селу (Глас на десници: Парабућ!) не хтеде се свађати са светом, на послетку мене изабраше. Ја данас цепам дрва понадији, а сутра дозачујем плату г. пароху, ако има новаца у каси“. (Општи смеј). Шта је даље с тим „презешем“ било, то нек Вам исприоведа дотични г. епископ. Али да не може бити смешније и озбиљније илустрације овог звања — које се подељује макар коме и без икакве у закону провиђене квалifikације, о том сам ја уверен, као и сви чланови овог сабора.

Признаћете ми, господо, да уредбе овог статута у погледу на општину са свим дијаметрално стоје у опреци са овим из практичног живота црпним назорима, те је разумљиво, зашто ја већ ради организације црквене општине не могу примити овај статут за подлогу специјалне дебате. Али пређимо на институције вишег реда, па ћете видети, да је и у том правцу статут мањкав и да ни мало не одговара пра-

вим потребама цркве и народа, и да је и у овом врло мало узето у обзир искуство последњих 20 година.

Па и ту влада дух репрезентантивног система до крајности, и ту влада тако рећи искључива надмоћ народног суверенства, и ту влада демократска шаблона до крајности изведена — без обзира на праксу, искуство и целисходност. Само нека су институције лепо и деследно на папиру развијене, а хоће ли их ко извести и је ли могуће њих извести, за то, чини ми се, није много питао ни саборски одбор ни одбор петнаесторице.

У нашим установама друге и треће инстанције још више избија на површину него у општини она злокобна противност међу јерархијом и световним елементом. Дух оне одредбе у § 1. овог статута, која прави поделу међу „клиром“ и „народом“ — као да клир у народ не спада — провлачи се кроз целу нашу аутономну зграду. Скоро у сваком параграфу опажа се не само сумња, неповерење него и завист, па скоро и мржња према јерархији и клиру. Дух овог статута и досадашњих уредаба каже јавно и јасно: „Свештеник, епископ и патријарх, то су кроз и кроз непоуздани, неспособни људи; њих ваља на сваком кораку руководити, контролисати — а то спада искључиво у дужност световњака, изабраних по начелима народног суверенства. Што мање власти и што више дужности у клиру — то боље за народ.“ Тако збори дух овог статута, не обзирући се ни мало на то, да већ од више година сам наш народ, да сама влада, дана најмеродавнијем месту нама саветују, да једном престане та злокобна борба међу световним елементима и клиром.

И та противност већ од 20 година овамо тако далеко иде, да се управо наш народно-црквени живот претворио у аутономију према јерархији, а не у аутономију према држави — као што би то морало бити. Најбоље то доказује та чињеница, да против познате, нашем устројству од 1875. године додане октројке: где се угарекој влади виндикује, не *ius supremae inspectionis*, него право решења и уништења закључака саборског одбора — да против те октројке никад нар. цркв. сабор није подигао свој глас, али је увек стао на поље гравималне политике, кад је јерархија покушала, да

брани своје оправдано или неоправдано клири-
кално становиште.

Овом приликом ћу да се обратим на једну тврдњу г. заступника врањевачког, који је покушао доказати, да је неко и дуже време постојао споразум међу јерархијом и мирским елементом т. ј. сабором. Не стоји то, да је јерархија икад — као синод — пристала на саборско устројство од 1875. године. Синод је шта више већ 1874. г. тачно означио своје становиште у погледу на границе међу делокругом синода и сабора. И ти закључци стоје у начелној и огромној опреци са устројством. (Др. Вучетић: Али после?). После 1875. г. — две или три године касније — је шта више синод даном приликом већао о томе, шта да се учини, па да се саборско устројство због својих каноничних мана стави изван крености. У том синоду су два епископа направили предлог, да се једна репрезентација круни понизно подастре, па да Његово Величанство дозволи, да синод један операт изради, као што га је после и 1882. г. израдио. Но ти епископи остадоше у мањини и тако је остало устројство у животу — али и то стоји, да међу синодом и сабором никад није ни онда, а камоли после 1883. г. дошло до потпуног споразума.

Ја већу подробије да расправљам питања што овамо спадају, јер не опажам ни мало расположења код већине славног сабора, да се то измирење у најскоријој мери покуша. Па јер видим, да и овај устав није ништа друго, него продужење те старе борбе, упирем све своје наде на будућност и остављам решење овог кардиналног питања за она времена, кад буде мало више правдољубља и мање страсти, више увиђавности а мање властољубља у редовима наших слободоумних световњака.

Ја ћу се дакле више у оквиру овог статута кретати, па нека ми дозволи сл. сабор, да његову позорност на неке установе у опсегу епархијалних и митрополитских власти сазовем.

Куда води шаблона репрезентативне системе, то најбоље доказује та околност, да има у другој и трећој инстанцији наше аутономије — наиме у епархијама и митрополији — не мање од 49 власти и фактора, који, почев од епархијске скупштине па до патријарха удешавају и решавају аутономне послове једног народа, који не броји више од милион душа. Већ тај број од 49 је тако карактеристи-

чан и ужасан, да и не треба оштрије критике за сувишност и штетност појединих институција. Ово постављање сувишних власти и снага изгледа ми као кад би неко таљиге хтео терати с парном машином. Лако се пребаци машина, па или стане и не ради ништа — или се тако брзо преврће, да је и опасност, да ће таљиге изврнути и стаманити.

А у такве институције спадају у првом реду епархијске скупштине. Начин избора, велики опсег делокруга и досадања пракса доказују, да у тим скупштинама нема ни животне снаге, нити су нужни или кадри, да подмирују своје дужности. Познато Вам је ваљда, колико су се пута те скупштине за последњих 20 година у Плашком, Пакрацу, Карловцима, Новом Саду и др. местима састајале. (Глас са левице: „Нису их сазивали!“) Нека Вам искрено каже госп. епископ горњо-карловачки, кад он мисли, да ће се његова скупштина састати — ако он или ко други не плати путне трошкове и дангубу својим скупштинарима. (Тако је! на десници).

Мени се чини, да су епархијске скупштине са свим излишне, али кад би се ипак задржале, свакако би требало највећи део њиховог делокруга пренети на епархијски управни одбор и на епископа — по аналогiji оних назора, које сам мало пре код црквене општине споменуо. Никако се не сме то сметнути с ума, да је то *contradictio in adjecto*, ако се једно тело бира на три године, које се по искуству само 10 година једанпут састаје; ако се једном телу прописује делокруг, који се никад не извршује. У таквом је случају делокруг сувишан, или ако није, онда га ваља оном телу предати, које има снаге и могућности, да га савесно и корисно, изврши.

Сличне опаске стоје и у погледу на наше највише власти, на сабор и на саборски одбор. Конструкција тих тела је, почев од избора па до делокруга, тако чудновата смеша немогућних и згодних усанаова, да тој смеси у парламентима овог света пара треба тражити. Ја сам тога уверења, да успешног деловања саборима дотле неће бити, док се не промени изборни ред, док се не дигне цензус за изборно право, док се не уведу вирилисте у саборске редове — куда спада, разуме се, и она установа овог статута, по којој ће свештеничке чланове овог сабора само свештеници бирати. Док овај

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

изборни ред траје, дотле неће бити редовног и успешног саветовања, дотле ће трајати борба међу клиром и међу световним елементом, дотле ће страдати наша аутономија, наш народ и наша црква. То је моје тврдо и непоколебиво убеђење!

Загмедајмо мало у искуство од кад саборско устројство постоји. Било је расправних сабора 1879., 1885., 1892., године — дакле су се сабори састајали само у раздојбу од 6—7 година. Па ипак се и по овом уставу наш сабор бира на три године. А скоро сви парламенти европски су продужили свој мандат на 5—7 година; шта више и наша „Српска Матица“ нашла је за нужно, да своје мандате протегне на 6 година. И тај нар. цркв. сабор има поред свег тога, што се у толико година само једанпут састаје у § 217. предложеног устава делокруг, који је тако опсежан и важан, да би се сваке године два пут морао састати, а да не штетују дневни интереси народа и цркве. За мене је дакле ван сваке сумње, да би нашем сабору, као и свима аутономним корпорацијама, ваљало продужити мандате бар од 3 на 6 година.

Овом приликом нека ми је дозвољено упозорити сл. сабор на једну традиционалну ману наших институција, која већ потиче из саборског устројства 1875 год., а то је очита неправда и небрига према Србима из Хрватске и Славоније. Ако узмемо данашњи број народа у Угарској и Хрватској, онда би по тачном рачуну морало бити 14 свештеника и 29 мирских посланика из Хрватске и Славоније, а само 11 свештеника и 21 мирских посланика из Угарске. Овај статут је пак поделио број посланика на два равна дела, што је свакако очевидна неправда. (Тако је! на десници). Ја нећу да продужујем ову тему, јер сам уверен, да ће моји другови из Хрватске знати стати на браник својих права. Они ће сигурно течајем ове расправе знати и то напоменути, да се при дељењу стипендија, почев од Текелијанума па до последње фондације, нерамерно протежирају Срби из Угарске, а Срби из Хрватске се сматрају као „Срби другог реда“, јер Срби из Угарске су тако имућни, да би требали да — помогну своју сиромашнију браћу, а не да их ускраћују сваком згодом. (Тако је! Живео! на десници). Загледајте мало још у изузетне институције горњо-карловачке дијецезе у погледу на свештенство како су у новим основама предложене — па онда изволите што противно ка-

зати ономе, што ја баш ево у овај час казах. (Тако је! на десници).

Како рекох, ја нисам вољан потаћи питање о узроцима злокобне борбе међу јерархијом и световним елементом, с тога нећу да се уцуштам у критику положаја наших епископа, који су у овом сабору вирилисте, а иначе су чланови светог синода, који је у неким питањима више него координиран овом сабору. Прећи ћу одмах на саборски одбор, који спада међу оне ретке конституционалне створове, који су у исто време и легислатива и егзекутива — што је свакако извором различних неспоразумљења и непогодности.

Баш зато, што се наши расправни сабори ретко састају — и што ће се они због недостатка саборских трошкова све ређе и ређе састајати — налазим, да је саборски одбор за управу наших аутономних посала не само потребан и нуждан, него бих ја још желео, да се његов делокруг на рачун сабора још прошири. Али и ту опет патимо од шаблоне и од претераног репрезентативног система. Једно тело, славни саборе, које се у годину дана само четири пута сбрда с дола, и тако тешко састаје — да се неколико дана губи, док се у толиком броју скупе, да се у опште расправљати може — једно тело, које има да решава о дневним материјалним и другим питањима, који као журни дубоко засецају у живот и биће појединих људи као и целог народа, — такво тело не би смело бити прелазно и провизорно. То тело би морало бити стручно извезано. Његови чланови би морали бити стални и морали би се састајати не по календару, него по потреби нагомиланих послова. Ко је мало завирио у рад саборског одбора, коме су познате тужбе појединих људи као и аутономних органа, тај се не може чудити, ако ја доследно мојим назорима желим, да саборски одбор буде сталан орган, да његови чланови не морају бити баш чланови сабора, али да би свакако морали бити под годишњом платом. (Глас на десници: „Од куда новци!“) Па кад би — рецимо за 6 чланова саборског одбора — износио дотични трошак 12—15,000 фор, ја сам уверен, да би се, узимајући у обзир данашње трошкове саборског одбора, двоструко и више накнадила та свота већ при управи и при решавању разних новчаних питања. (Тако је! на десници).

Нека извини славни сабор, што сам за то-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лико време злоупотребио његово стрпљење. Ови назори сачињавају мој „јединствени статут“. Ја те назоре, са свим конзервативне природе, припуштам вашем суду, суду добрих људи, суду целог српског народа, у нади, да ће за оживо-творење тих назора пре или касније своје време доћи.

На завршетку нека ми је допуштено, да упућим једну искрену молбу на Његову Светост нашег патријарха и на високопреосвештену господу наше епископе. Молим и преклињем Вас, господо, да положите сав свој труд у васпитање Ваших свештеника и калуђера, да спремите будућу генерацију тако, да ће се моћи мерити са клиром макар које друге православне цркве. Ако сте то кадри учинити, високопреосвештена господо, онда ће лако и скоро престати борба међу клиром и световњацима, онда ће овај устав, као и сваки други несходни статут, известно пасти пред судом свесног народа и уваженог клира.

И сад Бог а душа Вам, господо! Ја сам своје рекао, а Ви изволите даље о судбини наше автономije решавати, како Вас памет и родољубна савет учи. (Живео, живео! на десници).

Др. Миша Михајловић говори против предложеног нацрта за устав; напомиње, да народ мора имати утицаја на развој своје автономije па мора имати и на управу црквено-народних послова; вели, да се предложеним нацртом одбора петнаесторице крње кардинална права народна. Говори са доста неразумевања о јерархичном и народном свештенству; напада на епископат и тврди, да епископат није ни у ком погледу самосталан, те се од њега ни не нада ничем добром.

Патријарх: Ваљда за то, што и епископи нису радикали!

Говорник и даље неповољно и безразложно говори о епископату и самосталности му.

Његова Светост г. Патријарх: Нацрт овај је поднео одбор петнаесторице; с њиме сабор има посла, а не са епископатом, који још није своју реч рекао. Неда да се у сабору цензурирају епископи и опомиње говорника, да се држи предмета, иначе ће му одузети реч.

Говорник настављајући вели, да би још много што шта имао да каже, али је у сабору слобода говора ограничена. Завршујући свој говор вели, да не прима устав предложени, а не слаже се ни са предлогом дра И. Вучетића, јер

њему није доста што Вучетић у свом предлогу тражи само утицај сабора на избор епископа; он би хтео, да сабор бира епископе. Осим тога не слаже се ни са оним тачкама у једноставном статуту, које се тичу избора црквене поглавице. Пошто је за тим претресао све претходне тачке у уставу, завршио је свој говор, не подноси никакав предлог. —

За тим председник, Његова Светост г. Патријарх, пошто је већ 2 сата по подне, затвара данашњу седницу и заказује сутрашњу за 10 сата пре подне. —

Х. СЕДНИЦА.

7. новембра 1892.

Његова Светост, патријарх српски Георгије отвара седницу у $\frac{3}{4}$ 11 сати и позива перовођу М. Грбића да прочита записник прошле седнице.

Перовођа М. Грбић чита записник и пошто нико никакве примедбе на записник није рекао, Његова Светост изјављује, да се записник одо-ставерава.

Његова Светост позива перовођу Јов. Новковића, да у овој седници бележи говорнике а перовођа Л. Обреновић да води записник.

Пре но што се прешло на дневни ред, високопреосвешћени г. Мирон епископ пакрачки узима реч и вели: да мисли, да ће погодити жељу целога сабора, ако замоли Његову Светост г. председника, да својим путем и начином поднесе Њеном Величанству краљици Јелисавети честитку имен-дана јој. — Сабор једногласно усваја овај предлог.

Његова Светост г. Патријарх јавља, да су сабору поднели своје посланичке мандате Др. Стеван Малешевић за Кикинду, Др. Ђорђе Красојевић за Вршац и Мојеије Мајсторовић свештеник за госпићки и доњо-грачачки срез. — Мандати се ови упућују верификационом одбору. —

Његова Светост јавља даље, да су сабору стигли још и ови поднесци: Молба П. Деспотовића, бившег професора на пакрачкој препарандији, да му се школеким саветом од 1874 г. потррђена отпавнина од 900 фор. изда, и молба цркв општине Бојанци за припомоћ. Молбе ове су упућене петицијоном одбору.

Пошто на позив Његове Светости према пословном реду нико није имао да претходно што јави председништву, прешло се расправљању предлога одбора петнаесторице о народно-црквеном уставу и први је узео реч митровачки посланик:

Г. Коста Радослав, те је у главном рекао ово: Славни Саборе! Слушајући јучерање говоре опозиције размисљао, сам живемо ли ми у 1890. години или 1848., јер су јуче господа с оне стране грували топовима и палили лумбарде, но на крају свега може се рећи: „тресла се брда, родио се миш“! У главном колико сам ја могао схватити, опозиција је спомињала две тачке спотицања: избор свештеника за сабор и тројну кандидацију конзисторије у погледу избора пароха. Анстрахујући то, што је изборни ред створен *se de vacante*, питање је треба ли мењати овај изборни ред? Опозиција је сама рекла, да је свештенство, као сталеж овде на сабору заступљено; конзеквенција је дакле, да га онда тај сталеж и бира, коме оно припада. У јучерањој седници је пала реч, да су официри, док су овде као сталеж заступљени били, све на команду радили. Но ја морам узети у обрану част официра, јер су они као такви баш уз народ ишли, а могу доказати, да је баш доктора медицине било, који су били против народа.

Она господа, која седе у опозицији, а свештеници су, нису заступници свештенства, него заступају световни сталеж. Зато господа, ходите овамо, јер ћете овде на овој страни моћи сачувати своје! Морам признати, да је др. Илија Вучетић један од највећих зналаца и познавалаца наше автономije, али ме његови разлози у јучерањој седници, којима је хтео да побије ваљаност предложеног устава, нису могли убедити, шта више ја држим, да он мисли о томе свему исто тако као и ми, само говори друкчије! (Вучетић: охо!) — Ове две горке пилуле, прогутајте, господа из опозиције, можда ћете оздравити од њих, јер имате покварен стомак, а остале ћете параграфе онда лако појести. — Сабор треба да прими предлог одбора петнаесторице, јер ако се развијемо не створив устав, онда се бојим, да и мировинске уредбе, које су у два читања расправљене, не оду под купус, јер неће бити санкционисане, те ће се још 15 година свештеничке удовице и сирочад или као и професори и њихове удовице потуцити као и до сада — од немила до недрага. Велика је по-

треба, да се једном сложимо, а међу нама ипак влада раздор, као у доба Неманића, кад се властела о господство борила. Ја сам увек готов да браним јерархију, а и сви треба то да чинимо, јер је моје уверење, да ћемо сви уз јерархију више вредити, јер ће се тада и меродавни фактори друкчије владати, када виде да је народ уз јерархију. Добро се ваља узети на ум, да се не испуни она: небо ће плакат' а Србина бити неће. Ја рекох и спасох душу своју. Примам предложени нацрт устава!

Г. Др. Михаило Полит: Славни Саборе! Ја сам у јучерањој седници с пажњом саслушао леп и језгровит говор референта одбора петнаесторице, мог поштованог колеге г. Јагића, а од свега ме је највише интересовало то, што је он нагласио, шта треба да нам је највише пред очима, кад хоћемо да градимо народно-црквену автономiju нашу. Он је нагласио, да нам при томе ваља узети у обзир три фактора: народ, јерархију и државну власт. То исто, од речи до речи и ја сам рекао на овоме месту пре 15 година на беседу блаженопочившег патријарха српског Прокопија Ивачковића. Ми смо тада сви на сабору гледали, и то скрупулозно гледали, да се не огрешимо о та три фактора, али крај свега тога, на жалост признати морам, резултата повољног нијесмо могли постићи. Ја бих желео, да она господа, која су за нацрт предложеног устава, не дођу до оног истог горког искуства, до кога смо дошли после сабора од 1875 г. ја и мој стари пријатељ др. Ника Максимовић, који се са мном раме уз раме и овде, као и на угарском сабору борио за права нашега народа. Према стеченом горком искуству мене и сада, на домаку велеважног посла, који нам предстоји, обузима сета. Господо, прошло је већ четврт столећа, како ми градимо автономiju народно-црквену, па је не саградисмо. Ми, старе саборлије знамо, шта је сметало томе, а мени се чини, да треба да напустимо већ и наду, да ћемо икад моћи саградити онаку автономiju, која би потпуно одговарала интересима цркве и народа нашег. Да је овај предложени нацрт зграда автономна, која даје потпуну заштиту народу и цркви нам народној, ја бих је оберучке примио и обухватио, да дођемо већ једном после толике борбе и муке до автономije — али нацрт тај, то није. Мој стари пријатељ др. Ника Максимовић, који се за 20 година борио за автономiju и који је и на политичком сабору био

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мој socius doloris, као један од најбољих познавалаца наших ствари, исказао је, да су досадање запрете автономји лежале изван домаћаја нашег. Јесте, то свако признати мора, али ја завидим оптимизму свога старог пријатеља, кад он држи, да су се сада околности измениле. Моје је мишљење, да те околности, које ван домаћаја нашег леже, ако горе нису, боље за цело не. Било је времена када се могла саградити автономја. То време беше, време прве уставности у Угарској, када је било државно гесло: равноправност народности и вероисповести и када није било неповерења према народу српском са меродавне стране. Ми смо, на жалост, те моменте промашили, а после тога на брзо је наишла буре. Господо моја, онда, када смо требали и када смо могли градити автономју, догодило се, да смо се недељама борили о томе, ко ће бити председник сабора. Тадања се погрешка извињује тиме, што је тада била таква струја, која је све више хтела и све више тражила, али све да је саграђена автономја онда, нама би она, за то што смо ми православно Срби ипак окрњена била. Напори наши били су, а и сада су Сисифов посао. Ја не налазим, да је то случајно, што ми за $\frac{1}{4}$ столећа нисмо могли саградити автономју; то је истина готово невероватно у уставној држави, но томе узрок не лежи толико у нама, колико ван нас, у околностима — дакле ван нашег домаћаја. Ми смо у држави у извизном положају. То никад не смемо из вида изгубити. Томе ми нисмо криви, али је то заиста тако. Но има узрока и у нами самима, има нечега, чему смо и ми криви, а то је: погрешно црквено становиште у спољним црквеним стварима. Кад ми говоримо о цркви нашој, ми не смемо заборавити светиње наше православне цркве, не смемо заборавити, да и ми спадамо: великој заједници источне цркве и све што тој заједници не одговара ми морамо одстранити (тако је! на десници). Наша је црква, црква епископална, стара православна и апостолска. У источној цркви нема примата, нема оне универзалне централизације, која би је могла оспособити, да са успехом може водити борбу са државном влашћу. Централизација наше цркве се ограничава на извесне државе. У борби православља са Исламом и Католицизмом, наша јерархија није имала снаге да се бори и призвала је себи у помоћ световњачки елемент. Но при

свем том што се наша хијерархија ослонила на световни елемент, ипак носи она на себи епископалан карактер. Протестанти су сву тежину поставили у општини, ту почиње снага његова и ту и свршује. У нашој цркви, и ако је она епископална, ипак је тежина борбе стављена на све: и на јерархију и на народ. Ми кад смо стали градити автономју, били смо под упливом политичких околности. На нас је деловало прво бурно време уставности и ми смо створили слободоумне установе по образцима вероисповести, које немају ослона у нашој цркви. Ми смо створили комплициран апарат. У оним саборима седели су конзервативци и ми се чудимо, како су тада могле створене бити такве установе. Код нас је православна црква тако тесно скопчана са народом као нигде више. Народ наш у вери налази заштиту за своју народност, а и народност наша с друге стране је опет чувар свете вере наше. Није ни мало дакле чудо, што је у прва времена народ имао неограничено поверење према јерархији, као што ни јерархији није ни на памет падало, да ствара разлику између та два фактора. — Наш народни сабор је институција специфично за народ у овим крајевима, тога нема нигде у канонима, али је то ипак у наше источне цркве, која свугде допушта велике уливе лајичком, световњачком елементу. Ја не знам би ли наш епископат пристао, да стоји у том одношају према лајцима, у коме стоји према њима епископат велике цариградске цркве. — У доба пред рескрипт мислило се, да ако народ у институцијама својим ојача, ојачаће и јерархија и епископат, и није чудо, што су тако мислили и епископи тада, и што је епископат на такве институције без икаквих скрупула пристао. Ја се тадањем епископату и посланицима клањам. Потоњи сабори су већ хтели, да ставе демаркацијону линију између јерархије и народа, што је нашло израза у саборском устројству од 1875 г., где ја не налазим само добит, него и једину велику тековину црквено-народне нам автономје, за последњих 25 година. Је ли дакле било слободно и целисходно дирати у то устројство, ту једину добру тековину нашу? Процедура за донашање овога предлога била је чудна. Иницијатива за предложени устав потекла је из иницијативе оних, који се за нас нису интересовали. Од куда саборском одбору

и саборском одбору петнаесторице мандат, да дира и да мења оно, што нема санкције и што је изложено многим евентуалностима. — Не треба никад заборавити, да смо ми у изнимном положају: дајте нам положај, који протестанти заузимају у држави, па онда градите, али испуштати оно што имамо без тога из руку, није целисходно. Саборски је одбор градио; одбор петнаесторице је рушио; ривалитет чудан се појавио између та два одбора и дуго се препирало, ко је надлежан да изради нацрт. Ја сам и г. Дане Станковић одмах били тога мњења, да је надлежан одбор петнаесторице, но ја не налазим разлога ипак за то, да одбор петнаесторице оно тумбе окрене, што је урадио саборски одбор. Који је статут бољи? Је ли рећи да је бољи елаборат саборског одбора, што се системе тиче, јер је у духу централизације, а одбор 15-орице од општине почиње а то је протестантски. —

Мој пријатељ г. др. Вучетић ме је разрешио дужности, да у појединости устава улазим, но ја ћу да рефлектујем само на нека мишљења, која су се појавила овде, а која се тичу устава. Овде је речено, да је устав овај велика добит, јер искључује државну ингеренцију у автономне ствари. То је заиста велика добит, а крај те добити, ја бих лако све оно друго превидео. Али држите ли ви, и имате ли ви јамства, да те ингеренције неће бити? Ми имамо искуства жалосног са саборским устројством од 1875 г. Тамо је увршћена октројка. То је мана, велика мана, која не лежи у нама, него ван нас. Ви сте мали, да можете произвести то што је унесено у нацрт, или сте можда у илузији, да смо ми Срби православни у држави овој у положају протестаната или калвина. Ви немате нити можете дати гаранције и ја се бојим, не толико ни отворене ингеренције, колико оне посредне много опасније ингеренције по нашу автономiju. — Наш епископат нека буде уверен, да против њега нема анимозитета. Ја не одобравам онај тон, који се чуо овде, када се говорило о јерархији, јер држим, да се и епископат у истом положају налази као и ми. Кад говорим о епископату нашем, тада ми пада на памет дивна она наша народна песма и стих из ње: о војводи Рајку, који не зна: „шта ће себи а шта ли ће Сријему,“ јер и наша јерархија мора да има обзира на многе факторе и с њима да рачуна кад при-

ступа раду коме. Истина, наша јерархија развија неку снагу и то енергично развија, али ја држим, да то није сопствена снага јерархије, него је то позајмљена снага и ја мислим, да би добро било, да она не употреби ту снагу, јер би то било антикононично.

Нека ми је дозвољено сада да пређем на појединости, но не на оне, које је др. Илија Вучетић темељно изложио, са којима се ја само слагати могу, него ћу се обазрети на питања, која нису ни у духу автономije ни у духу цркве наше решена. — Кад хоћемо да говоримо о томе, како су свештеници овде заступљени, морамо признати, да су они овде као ред или сталеж представљени, јер да то није, не би у изборном реду био одређен број од 25 свештеника и према томе би конзеквенција била, да их свештеници и бирају у сабор. Но сваки сталеж, ако хоће да буде као прави сталеж заступљен, мора изаћи из слободних избора, а где тога нема, ту може такав сталеж, оно тело у које уђе тотално разорити, јер нема тога, који неће признати опасност по тело једно у које улази једна трећина, која потпада разном инфлуенцирању. Ја се слажем са дром Вучетићем, који је рекао, да је тога било, Анђелић не би био именован него изабран патријарх српски. Тако заступљен сталеж, како се то хоће овим статутом, могао би разрушити автономiju па чак тангирати и цркву. (!?) Свештеници постају независни онда, када их бирају они, који су независни. Када би цео сабор био за то, што предлаже устав, ја бих и онда био против тога, да свештеници бирају свештенике на сабор — јер то је кардинално питање наше автономije. —

Избор пароха тангира епископални карактер цркве. Нема парохије без синђелије, а њу даје епископ. То тако и бива у цркви, али то је уједно и велика рана у извесним приликама у цркви, која се зове „симоија“. Наша источна црква и јерархија јој, она када се осети слабом према разним навалама, ставља своју снагу у периферију те вели: ја сам слаба, народе ти си јак! Парох је заступник цркве у првом реду на периферији јој, он је врло важна личност, он живи, мисли и осећа са народом својим, он га штити и брани и по потреби опет у народу заштите тражи. Када би ми напустили слободан избор пароха, то би значило изврћи их упливу онога, који је изван нашег домаћаја, — парох тада може постати агенат оних фактора, који у

нашој цркви не смеју имати никаква значаја. Тројна кандидација је маскирано именоване, а ја нећу, да снага нашег народа на периферијама буде парализована. То је кардинално питање и цркве наше и аутономије нам народне. —

Прелазећи на важно питање председништва у општини црквеној морам признати, да смо ја и мој стари пријатељ др. Ника Максимовић били још на сабору од 1879. г. за то, да председник у сеоским општинама треба да је парох. Тада смо ми са тим предлогом пропали. И тада нису били а и сада нису свештеници за то, јер они веле да хоће поверење општине, а неће да су наметници нити да долазе силом у конфликт по свом положају са својом вишом власти и епископима. Но ја и сада не бих то питање никад истицао, као сметњу споразума нашег. — Што се системизованих помоћника тиче, ја мислим, да је епархијска власт довољно са капеланима и администраторима, као са њој потчињеним и од ње зависним органима снабдевена, те не би још потребе било, да јој се даде и потпуно располагање са системизованим помоћницама; но и од тога ја не бих чинио зависним питање споразума.

У народу нашем појавила се извесна струја, која је отворено устала против устава овог. Чули сте, а чујемо још и сваки дан о протестима против статута. Народна струја је врло еластичан појам. Ја искрено велим, да нисам пријатељ тога, да се оно што се на сабору има да расправља, расправља на улици, но ја могу да разликујем демагошку љуску од струје која има корена у народу. Народ српски има извесни инстинкт за своју цркву, који га није столећима варао, па га ни сада не вара. Последњи народни зборови су ми импонирали, јер у њему беше цвет интелигенције нашег средњег сталеза, који води народ и према коме народ има поверења. Па зар се сабор овај сме и може чинити невешт према тој струји? — Морам констатовати и то, да за 10 година мога учествовања у народно-црквеним стварма нисам никад доживео, да се важна питања решавају са једним или два гласа, као што је то овде било. Ако овај сабор није прави израз народа, нека се апелира на бираче, па нека се на ново бирају посланици, нека народ своју рекне, али и док смо ми на окупу, ваља сви да тежимо, да се фактори ван нас не уплећу у наше послове. Ми сами имамо да судимо, каква је ~~наша~~ аутономија, па онда или ћемо имати аутономију какву ми хоћемо или не; ако не до-

бијемо онакву, какву хоћемо ми, таворићемо се са оном какву имамо — а да нам у томе неће бити сметње, у томе ме поткрепљују речи краљевског комесара. Ја жалим, што се не може до слоге да дође. Ја припадам оној странци, која претставља континујитет рада у аутономној борби нашој. Можда наш досадањи рад није уродно великим плодом, можда нисмо много извојевали; но није кривице до нас, ми смо хтели оно, што је најбоље, али нам не дадоше. Ако се овај сабор без резултата разиђе, стаћемо пред онога, који је наш судија, који нас је послао амо, па ћемо рећи: бранили смо аутономију, као прави синови цркве и народа свога! Порадимо ли и даље, ми ћемо остати овде са речма великог реформатора XVI века: ми овде стојимо, не можемо друкчије, Бог нам помогао!

После овога говора, који је трајао сат и четврт, на жељу више посланика, Његова Светост патријарх је одложио седницу, у 11:55 м. на пет минута.

(Свршиће се.)

ЧИТУЉА.

— († Анастас Поповић.) Дана 31. августа о. г. преминуо је у Фењу после кратког боловања парох фењски јереј Анастас Поповић-Живковић у 79. години свога живота. Честити старина био је од целе околине због својега узоритог понашања особито поштован. Родио се у Фењу 18. марта 1814 године. Гимназију и богословију свршио је у Вршцу. Год. 1836 јануара 14. буде од блаж. поч. епископа темишварског Пантеленмона Живковића за ђакона, а 16. јануара исте год. за пресвитера рукоположен.

Дакле пуних 56 година служио је овај верни и добри пастир божјем олтару и св. матери цркви.

При погребу учествовало је много народа и света, који су покојника здраво поштовали. Од свештеника при опелу чиновдјејствоваху преч. г. Драгољуб Живковић, парох и протонамесник модошки, Јован Јовановић, парох иванђански, Лазар Нешковић, администратор перлески, Лаза Удицки, парох сакулеки, Никола Попа, ром. парох фењски, и Самуило Поповић, адм. фењски, који је на опелу тужно надгробно слово изговорио.

О парастосу подигоше леп споменик деди својем унук покојников Чедомир и отац му поп Лазар Удицки из особитога поштовања према нигда незаборављеном покојнику и добротвору својем.

Вечна му памет и лака му црна земља!

П.

О Г Л А С И.

Бр. Ш. О. С.
ex 1892.

СТЕЧАЈ.

191, 3—3

На упражњено учитељско место у Ловри (испод Будимпеште у будимској епархији) овим се расписује стечај.

Плата је учитељу у готовом новцу 340 ф., слободан стан са две собе и баштом, 12 ф. у име перовођства, 15 ланаца ораће земље, на коју учитељ порезу плаћа (годишња аренда 180—200 ф), од сваког укупа, парастоса и венчања 50 нов. а у име огрева 500 снопова дрва.

Изабрани учитељ дужан је све законом прописане предмете у школи предавати, пофторну школу држати и у цркви појати.

Молитељи нека своје молбенице пошљу на овом. шк. одбор. (Lóré u. p. Ráczkeve, Pest megye).

Рок стечају истиче 18. (30.) нов. 1892 г.

Из седнице срп. прав. црквено-школске општине у Ловри 23. (11.) нов. 1892 год.

А. Чиплић, Јован Богдановић,
перовођа. председник.

ЈАВНА ДРАЖБА.

192, 3—3

Дана 2. (14.) новембра 1892 године у 10 сах. пре подне, продаваће се на јавној дражби у ман. Беочину овогодишња шумска сеча, састојећа се из 24 кат. јутара.

Лицитационе услове ставља до реченог дана манастирска управа свакоме на углед. Пишман-лук 200 фор. авр

У манастиру Беочину 14. (24) октобра 1892.

Управа ман. Беочина.

СТЕЧАЈ.

196, 2—3

На новооснованој српској вероисповедној основној, четвороразредној женској школи, овим се отвара стечај за учитељицу. —

Плата је 300 фор., 4 хвата дрва за школу и сопствену потребу, слободан стан с баштом.

Учитељица спада у дужност све законом прописане предмете предавати, и децу у женском ручном раду обучавати. Молбенице се имају најдуже до 1. децембра о. г. шкољском одбору послати. Избор ће се 6. децембра на св. Николу обавити.

Из одборске седнице у Павлишу (код Вршца) 28. октобра 1892. год. држане.

Ђ. Лазаревић
перовођа.

Зака Глогоњац
председ. школ. одбора.

СТЕЧАЈ.

195, 3—3

На ново установљену женску школу III. и IV. разреда расписује се стечај, и тражи се учитељица.

Плата је 300 ф. а. вр. годишње и 50 ф. за стан.

Изабрана учитељица биће дужна све школ. уредбом прописане предмете предавати. Рок стечају траје до воведенја.

У бачком Петровом-Селу 20. октобра 1892.

Ђорђе Марковић,
перовођа.

Сава Ристић,
председник.

„Српски Сион“

излази сваке недеље на великом табаку.

Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожика у Београду.

Поједини бројеви стају 10 новчића.

Претплата и огласи

шаљу се издавачкој српској књижари и штампарији Браће М. Поповића на главној шпаци, а рукописи уредништву „Срп. Сиона“ у Нови Сад. За огласе и објаве плаћа се по 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч.

Рукописи се не враћају.

Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА